

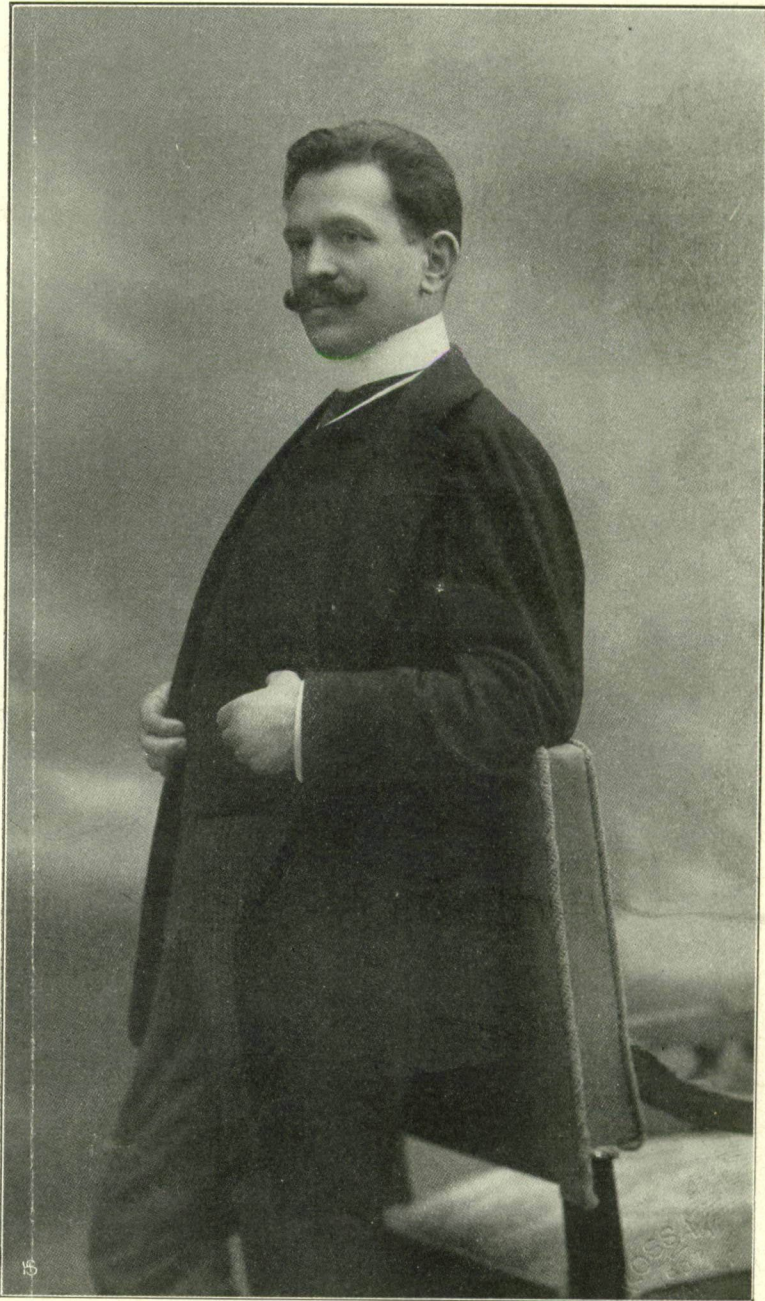
A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF

14. szám

XXII. évfolyam.

BOSNYÁK ZOLTÁN

A NEMZETI SZINHÁZ
MELLETT

Pannónia-szálloda

BUDAPEST,
Rákóczi-ut 7. szám.

A HÉT

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA
most

VIII., Népszínház-u. 22.

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapított 1847.

János
Brausweller
 Szegeden

Ca. és kir. királylagosan
 szab. chronometer- és műórák, kitalálójá
 a remonteoir ingóóráknak
 stb. stb.

**ÓRÁK, ÉKSZEREK 10-évi jótállással
 RÉSZLETFIZETÉSRE**

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan eszközöztetnek.

Ez az, a mit én akarok:

„Palma Kaucsuk Cipőszarok”

**ERZSÉBET KIRÁLYNÉ
 SÓSFÜRDŐ**

ujonnan átalakítva április 1-én nyílik
 meg. Kitűnő gyógyeredmények főleg
NŐI BAJOKNÁL. Elő- és utóidényben mérsékelt szobaárak.
 Villamos közlekedés Budapest—Kelenföld.
 — Az elismert természetes budai **Király keserűvíz** (ezelőtt Mattoni)
 kivitelű telepe.

A fürdőigazgatóság.

LEGELŐKELOBB MÁRKA

**VILAGOSI
 MARTY COGNAC**

Jobb, mint a francia cognac.

Használjon Nagysád FÖLDES-féle

MARGIT-CREMET

hogy arcza tiszta, üde és bájos legyen.

A **MARGIT-CREME** a fő-
 rangú hölgyek kedvenc
 szépítőszere, az egész vilá-
 gon el van terjedve. Páratlan
 hatása szerencsés összeállítá-
 sában rejlik, a bőr azonnal
 felveszi és kiváló hatása már
 pár óra lefolyása alatt ész-
 lelhető. Mivel a **MARGIT-
 CREMET** utánozzák és ha-
 hamisítják, tessék eredeti
 védjeggyel lezárt dobozt el-
 fogadni, mert csak ilyen ké-
 szítményért vállal a készítő
 mindennemű felelősséget. —
 A **MARGIT-CREME** ártal-
 matlan, zsirtalan, vegytiszta
 készítmény, készítmény, a
 mely a külföldön általános
 ::: feltűnést keltett. :::

Ára 1 korona.
Margit-szappan 70 fill. Margit-pouder 1.20.
 Gyártja FÖLDES KELEMEN laboratóriuma Aradon.

Reggelizés előtt fél pohár
SCHMIDTHAUER-féle
 Használata valódi áldás gyomorbaajosok-
 nak, és az egészségtelenség ellen védőnek

Igmándi keserűvíz
 az elrontott gyom-
 rot 2-3 óra alatt tel-
 jesen rendbe hozza.
 Kis üveg 40 fill.
 Nagy üveg 60 fill.

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... » 10.—
 Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— © — Budapest, április hó 2. — © —

Április elsejével kezdődött az új évnegyed.
 Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hovaelőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.
 Félévre 10 kor.
 Negyedévre 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,
 VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Czilinder és szalónkabát.

— márcz. 31.

Ez a két feketeség, amelyeknek azonban mind-egyiké kétségtelenül ártatlanabb az ördögnél is, meg a szocziálista frazeológia értelmében vett csuhásoknál is, az okozója lett annak, hogy Bissolati olasz szocziálista képviselő, aki miniszternek volt kiszemelve a Giolitti új kabinetjébe, ezt az állást nem fogadta el. Inkább lemondott a miniszteri állás tisztességéről is, fizetéséről is, meg azokról az olasz miniszteri állásokkal immár szinte alkotmányszerűen együttjáró panaminókról is, amelyeken megbotránkozni az unita Italiában senkinek eszébe nem jut. Inkább lemondott mindenről Bissolati, de ő bizony szalónkabátot nem ölt és czilindert nem tesz a fejére, pedig ezidén, az egység jubileumának az esztendejében bizonyára bőségesen ki fog jutni mind a két dologból az olasz minisztereknek.

Ámbár ugyan aligha mondok valami nagyon újat, ha azt merem állítani, hogy minden cselekvésnek először az okát kell keresni és csak azután mondani ítéletet róla, de azért mégis csak megismétlem itt ezt a kopott igazságot, mert soha olyan igaz nem volt, mint éppen a Bissolati esetében. Tudniillik úgy áll a dolog, hogy ha Bissolati valami pártszempontos nagyképüségéből, szocziálista smokkságból, avagy egyéb ugynevezett »elvi szempont«-ból nem akarja felvenni magára a szalónkabátot meg a czilindert, akkor a cselekedete egy immár elavuló félben lévő szóval botornak nevezhető. Ellenben hogyha Bissolati csupán kényelemszeretettől és jóra való magaérzésből nem akarja magát alávetni a szalónkabát és a czilinder kényszerének és még a miniszterelnöki portefeuillel, sőt még a panaminó-

lehetőségekről is lemond a gyűlölésükben, akkor Bissolati igen okos, sőt bölcsnek is nevezhető férfin.

Mi a szalónkabát és mi a czilinder? Kétségtelenül két olyan ruhadarab, amely már veszedelmesen közel jár az uniformishoz és még kétségtelenebb, hogy jóizlésű meg kényelmes érzésű ember visszaborzad az egyenruha fogalmától még akkor is, ha az pusztán ebben a legenyhébb formájában nyilvánul meg. Csak-hogy: a karbonári-köponyeg meg a szélesperemű puha kalap, a már nem is csokorra, hanem egyenesen bokorra kötött mühanyag nyakkendő, meg a vörös szegfü pont éppen olyan uniformisok ám, mint a legmogorvább medvebórsisakos porosz gránátosnak az egyenruhája. Nem is beszéllek, ámbár, olasz emberről van szó, beszélhetnék, a Garibaldi vörös ingéről, avagy a Tolsztoj irtózatosan izléstelen muzsik-köntöséről, avagy a francia szocziálista képviselők affektáltan viselt kék munkásbluzáról. Ezek mind éppen olyan pontosan egyenruhák, mint akár a fináncz oldalán fityegő szentjánoskenyér, — aminek azonban legalább mégis van némi értelme, mert célja is — vagy a feldbindni, avagy a breeches, amely utóbbi kettő egyenruha még az egyenruhában is, mert disztinkció még a branson belül is, jelentvén az egyik a megbizotti nagyobb fontosságot, a másik pedig az ugynevezett alsóbb fegyvernemek lenézését.

Sőt elmondhatnám most még azt is, hogy a czilindert egyenruhává tulajdonképpen a német szabadságmozgalom tette. A múlt század első évtizedei német szabadságmozgalmának, ami pedig azután igazán polgári forradalom volt, a patriótái kezdték el viselni tüntetően és francia mintára fővegül a czilindert. Igaz, hogy kissé megtévelyedtek ezzel, mert viszont Franciaországban közvetlenül a terreur összeomlása után a nagyon kajlakarimájú és fent nagyon szerteszaladó kaliberű czilinder, amit akkor, ha jól emlékszem, figaro-nak hívtak, éppen az incroyabeleknek, vagyis a nem is nagyon titkolódzó royalista ifjuságnak volt a viselete.

Ha tehát Bissolati a szalónkabától és a czilindertől mint egyenruhától riadt vissza, akkor botorul cselekedett. Hiábavaló, ilyen konvencziók mindig voltak a világon, és mindaddig lesznek is, amíg emberek is lesznek a világon. A társadalmi hazugságoknak ez a kényszerű csakugy kikerülhetetlen, mint ahogyan kikerülhetetlen a »jó napot«, az »alászolgálja«, sőt a mai beteg világban egyszerűen felbőszítő »hogy van?« stereotip kérdése is.

Disztinkcióbeli külső jelek bizony mindaddig kényserüen lesznek a világon, amíg az emberi társadalom külön helyzeteken, különös érintkező momentumokon, külön, nem mindennapos érintkezésben találkozik össze egymással. Beismerem, hogy együgyű dolog például az olasz királynak az a kívánsága, hogy előtte csak szalonkabátban jelenjenek meg és czilinderrel a kezükben az emberek. De, ámbár király, neki is vannak mégis csak jogai és teljesen a saját izlésétől függ, hogy ezt a jogot hogyan kívánja érvényesíteni a társadalmi érintkezés terén. Mindenesetre enyhébb formában, mint például az orosz czár, aki legjobb szereti a fegyenczubbonyt és nem a czilindert, hanem annak az alapját követeli el az alattvalóitól.

Ebben az irányban tehát Bissolatinak semmiestre sincsen igaza, mert ha csak ezért vonakodott a miniszterségtől, akkor a cselekedete éppen olyan smokkság, mint volt a francia forradalom idején a »citoyen« emlegetése, amelynek antipátikusan affektált mása a mai »elvtárs« megszólítás.

Ha azonban Bissolati a maga kényelme és a maga izlése ellenszegülése miatt nem akarja viselni a szalonkabátot meg a czilindert, akkor tökéletesen igaza van. Éppen olyan igaza, mint az olasz királynak, sőt a már folyó jubileumi ünnepeken az olasz óh népek, amely valószínűen szintén megköveteli ünneplő alkalomra az ünneplőruhát. Ha Bissolati tud olyan gazdag, vagy talán inkább olyan igénytelen és meglegedett lenni, hogy nem érzi szükségét a miniszteri javaknak, akkor bolond volna, ha miniszterséget vállalna még csak annyi magamegtagadás árán is, hogy szalonkabátot ölt és czilindert csap a fejére. Páris megérhetett Henrik királynak egy misét, én ebből a szemszögeltől nézve elhiszem Bissolatinak, hogy neki a miniszteri tárcza nem ér meg egy szalonkabátot és egy czilindert sem.

Mert higyjétek el, hogy nincs uribb, előkelőbb és érdemesebb része az életnek, mint a kényelem, és az közöttünk az igazán boldog és igazán meglegedett, aki tud magán annyira erőt venni, hogy a procul negotiis-ért a miniszteri tárcza mellé még a szalonkabátot és a czilindert is a sutba vágja.

Paganel.

Éji séta.

Az éjjelek fehérek s párateltek,
A téli hold aranyja hull fakón —
A szél rohan, mint éjszakába vert eb,
Sikolt, s bezörget minden ablakon.

Oly nesztelen hull pelyhe könnyű hónak,
— Most kis meleg szobákban ülni jó;
A bronzkapuk riadtan becsukódnak,
A lámpa részket és liheg a ló.

Künn templomtornyok csüngenek kevélyen,
S a házakon tul féltve, elhalón
Harangszók fönn kerengenek az éjben,
És nem találnak vissza a folyón.

Távol zenéje száll egy téli bálnak...
Most jönni fogsz, lelankad két kezem,
És fénye gyul majd egy fehér opálnak
Sötét hajadban győzedelmesen.

Már jösz... szerelmem, ifjuság, öröklét,
S oly messze vagy már, úgy ragyog neved...
Mint mécs, mely egy szegény halott fölött ég,
Ugy száll remegve éjszakám felett.

Turóczi József.

A trondhjemi herceg kíséretében.

— Regény. —

Irta: ANTAL SÁNDOR.

(9)

Hejmer herceg nem fél, mert tudja, hogy én be-
teget jelentek, fáradt vagyok, megviselt a játék. Mert
átéltem a komédiát. Nem, nem érdemes megmutatni,
hogy ki a legény. Miért, kiért volna érdemes? Mária
hercegnő a Hejmer menyasszonya. Mária... igazán
lehetséges ez? Hiszen Mária megmondta, hogy engem
szeret, a Mária szava csak igaz, őszinte lehet. Mária az
enyém, nem veheti el tőlem senki.

Es én nem bízom benne, azt hittem, hogy ő is
elárult. Széttéptem, kidobtam a levelét, nem akartam
elolvasni. Mit írhatott abban a levélben? Az, hogy
már nem szeret, nem lehetett benne, biztosan nem volt
benne, mert akkor miért is irt volna?

Mária mindent megérez, azt mondta. Talán azt
is — Ingeborggal, azt is megérezte? Az borzasztó
volna... de nem, ha igazán megérezte, akkor tudja,
hogy egy perczig se voltam hűtlen hozzá, hogy Inge-
borgban is őt öleltem. Mária tudja, hogy szeretem,
tudta talán előbb, mint én. De hát ha tudja, hogy sze-
retem, ha ő is szeret, akkor miért lett a menyasszonya
Hejmernek? Talán ő nem akarta, talán nem tőle füg-
gött, az apja követelte, kérte, vagy kényszerítette. Hol,
mikor találok feleletet erre a keserves kérdésre?

Miért is nem olvastam el azt a levelet? Lehet,
hogy benne volt minden, hogy beszélt az apjával rólam.
Nem, az mégse lehetett benne. Mit mondott volna
rólam Ruprecht hercegnek? Ki vagyok én? Senki, az
ő szemükben a senkinél is kevesebb vagyok. Azt csak
nem mondhatta, hogy énhozzám akar jönni feleségül,
nem a trondhjemi herceghez. Az én feleségem, ki jönne
hozzám feleségül? Micsoda lelketlen apa volna az, aki
hozzám adná, rábízna a leányát. Mit mondott volna
a herceg, mikor én se merek rá gondolni, hogy Mária
valaha az enyém lehetne. Mária az enyém... ilyen
szerencsétlen, balga gondolat. Máriának biztosan eszébe
se jutott. A hercegnek nem szólt, mert akkor nem
hivnának szobrot csináltatni Bernauba.

De ha így van, én pária vagyok, ő meg istennő,
akkor miért szabad ránézniem? Hiszen sokkal ember-
ségesebb volna, ha halállal büntetnék azt a páriát, aki
ilyesmire vetemedik. Ránézniem is szabad, beszélhetünk
is egymással, belé is szerethetek, csak mikor már töké-
letesen elfelejtem, hogy kasztok is vannak a világon,
akkor adják tudtomra, hogy nincs nemem, nem férfi
vagyok, hanem tárgy, holmi, lom, ami fölöslegessé vált.
Félreállítanak és többé nem vesznek észre. Ugy látszik,
hogy még használható vagyok egyelőre. Dehát én nem
várom, hogy ők lejárassanak.

Elküldtem a Mária szobrát és megírtam, hogy nem
megyek. Ruprecht hercegnek is, Hejmernek is meg-

irtam, hogy egyéb dolgaim vannak, amiket nem lehet elhalasztani.

Nem megyek. Nincsen elég kitartás bennem egy kilátástalan küzdelemre. Szobrász akarok maradni, nincs kedvem rá, hogy hirhedt cigányprimások, piktorok, nevelők sorába lépjek. Dolgozni szeretnék, fogok is dolgozni, de most még nagyon kimerült, fáradt vagyok. Vissza fogok térni a munkához, dolgoznom kell, ha meg akarok élni.

Csak abba tudnék már belenyugodni, hogy Mária az övé lesz. Nem lehet, nem tudom eltűnni, nem birom elviselni ezt a gondolatot. Nekem mondta Mária, hogy egyetlen, mindene vagyok, csak az enyém lehet Mária... Csak tudnék másra gondolni. Legalább azt tudnám, hogy miye vagyok most Máriának? Mindent tudnék, minden világos volna előttem, ha elolvastam volna azt a levelet. Akkor, abban a pillanatban, mikor azt az újságot leejtettem a kezemből és megláttam az asztalon a Bernauban lebélyezett levelet, nem tudtam gondolkozni. Csak azt éreztem, hogy gyalázatosan elbántak velem, azt hittem, hogy Mária is elárult.

Pedig lehet, hogy ő is szenved. Lehet, nem, bizonyos, hogy kényszerítették, mert ő nem szereti a trondhjemi herceget, Lehet, hogy kétségbe van esve, magára van hagyatva rossz emberek között, vár engem, lehet, hogy szüksége van rám. Így kell hogy legyen. Őbenne nem tudok kételkedni. Nem, ő sokkal tisztább, szentebb, semhogy csak szórakozásból, mulatságból beszélt volna úgy hozzám. Mária szenved, lehet, hogy hívott abban a levélben. De hiába, én nem mehetek hozzá, nekem másfelé vezet az utam. Az enyém csak Kenyérzacskó, Sköldborg báróné lehet, — mikor már Hejmer megünja őket. A Hejmeré minden nő, akit meglát.

Mária is a Hejmeré lesz.

*

Nem járhatok kávéházba se, mert minduntalan artista hazámfiába ütközöm. A mult héten az opera vendéglőjében itatott egy idősebb nőt, mindjárt az én asztalom mellett. Most az öreg *Café du Nord*-ban találtam. Tele van ez a fiatal ember jóakarattal, hogy miért kerülöm, arról fogalmam sincsen. A beszéde szórakoztat, csak azután boszankodom, hogy miért olyan ostoba. Pedig nem is sokkal ostobább, mint más.

Most mindenáron festmőt, időszaki barátnőt akar nekem szerezni.

— A legpraktikusabb egy festmő. Az ember néha elviszi a biográfba, esetleg a színházba, azután a Bernsbe és egy fél punci után rendben van. Maga ne igyon, csak a nőnek töltsé sűrűn, egy fél elég. Azt csinálhat a nővel, amit akar. Ugy a nők nagyon drágák, tizenöt koronát is elkérnek, hozzájön még a szálloda... drága, nekem drága. Nem mintha nem volna annyi pénzem... most is egy kutyát akarok venni. Nem tetszik tudni, eszi a heringet a kutya? Hogy mit akarok a kutyával? A kutya nagyon okos állat. Őnek nincsen kutyája? Vegyen maga is, én tudok egy olcsó helyet. Egy ismerősöm elmondott egy érdekes történetet, hogy milyen tudós állat a kutya. Hát kérem, én nem tudom elmondani olyan jóízűen, mint ő, de azért nagyon furcsa. A kutya majdnem olyan tudós, mint a majom. Hát kérem, volt neki egy kutyája és valahányszor az ismerősöm hazajött, mindig az ágy tetején találta a kutyát. Hogy leszoktassa az ágyról, hát néhányszor jól elverte egy bottal a kutyát. Hát mikor az ismerősöm hazament a lakásába, a kutya az ágy alatt volt, de a helye még meleg volt az ágy takaróján, látszott, hogy csak most ugrott le a kutya az ágyról. Hát kérem, az ismerősöm megint jól elverte a kutyát. Mikor másnap

hazajön, — tessék csak idefigyelni, ez a legérdekesebb — hát az ismerősöm látja, hogy a kutya egy szék tetején két lábon áll és fujja azt a helyet, amelyiken feküdt az ágyon, hogy ne legyen meleg, ne vegye a gazdája észre. Na? Ugy-e, tetszik venni kutyát? Lehet itt olcsón kapni mindent, csak tudni kell a forrást. Látja, ez a cigaretta négy órába kerül trafikban, nekem csak egy órába van, zálogházban vettem. Ilyen százat, mint amelyet szivni tetszik, — ugy-e, tizenötörös? — zálogházban négy koronáért lehet kapni százat, becsület-szavamra. Ha szivart akar venni, csak szóljon nekem. Engem már ismernek ott.

Bennem van a hiba, ha ezt a derék fiut nem szeretem. Pedig nem szeretem. Szivart, kutyát, szeretőt ajánl jutányos áron, önzetlenül. Ugy látszik, nagyon elszoktam az önzetlen emberektől.

Hiába mondom, hogy ne fáradjon, csak hazakisér. Felírja a házsámot, megígéri, hogy legközelebb meglátogat, a hegedűjével együtt.

Íróasztalomon várt a Mária sürgőnye. Utazom.

XIV. Mi ketten.

Negyednapja vagyok itt Bernauban, látom mindennap Máriát, beszélünk is egymással, de még nem tudok semmit. Kétségbeesett töprengésemet valami hideg, elfásult nemtörődomség váltotta fel. Bánom is én, lesz, ahogy lesz. Egyszerűen szobrász vagyok, munkát kaptam, dolgozom, mert a munkából élek. A munkám jobban érdekel, mint a munkaadóm. Megpróbálok a Gunnarson mester szemével nézni a világot.

Mária sápadt, de jókedvű, én nem keresem az alkalmat, hogy egyedül legyek vele, noha úgy veszem észre, hogy Mária akar velem külön találkozni. Én azonban nem járok a kezére, nem akarom meghallgatni a mondanivalóját. Hogy félelem, dacz, vagy büszkeség készítet erre, azt nem tudom, nem törődöm vele. Én a Ludovika hercegnő szobrát akarom csinálni, azért jöttem ide, micsoda fontos beszélője lehet velem a Hejmer herceg menyasszonyának?

Tudom, hogy a Mária hálószobája az enyém alatt van az első emeleten, de az jobban izgat, hogy a trondhjemi herceg itt alszik jobbra tőlem, a harmadik szobában. Nappal tudok gondolkozni, higgadt vagyok, kivált ha nem látom Hejمرت, csak éjjelenként félek, hogy valami bolondságot fogok elkövetni. Ugy érzem, kell hogy valamit csináljak ezzel az emberrel. El tudok vele bánni, erősebb vagyok, mint ő. A mult éjszaka már az ajtaja előtt voltam, de nem tudtam elhatározni magamat. Arra nem gondolok, hogy megölöm, de kedvemre összeverném, ütném, amíg csak őszintén nem beszél. Csakhogy a Hejmer szobája, a kastély nem alkalmas hely. Ugy kell elintézni vele a dolgomat, hogy másnak ne legyen kellemetlensége belőle, nekem se. Ha csak szó nélkül főbe nem verem, nem tudom, hogy kezdjem el. Ha arra akarom kényszeríteni, hogy beszéljen, akkor nekem is szólanom kell, pedig én nem akarok magyarázgatni, csak ütni akarok.

Temérdek fényképen és néhány egymásnak tökéletesen ellentmondó olajfestményen tanulmányozom a Ludovika hercegnő fejét. Ruprecht herceg nagy meglepéssel vett tudomást róla, hogy tanulmányozok, mert ő csak az alapos munkát szereti, akár szoborról, akár vadászcizmáról van szó. De ugy sejtem, hogy a jó csizmát többre becsüli, mint a legjobb szobrot. Az első két ebédnél az udvari káplán mögött volt a helyem, de mikor megtudta a herceg, hogy tartalékos hadnagy vagyok, helyet cseréltünk a tisztelendő urral. A tisztelendő ur megfigyelte, hogy kés nélkül eszem a

halat, most már féltékeny rám. Én se szeretem ezt a pattanásos nyaku, nagy, vereskézű fiatalembert, aki minden falatot az isten nevében forgat meg a szájában.

Mária hercegnő nem hasonlít se anyjára, se apjára, aminek én nagyon örvendek, mert nem vagyok elragadtatva Ruprecht hercegtől. Kicsi látókörű, kitaposott, megcsontosodott észjárású ember, akinek az agyvelejét sohase bántja kétség. Olyannyira bizik a gondviselés bölcsességében, meg abban, hogy ő tökéletesen a helyén van és kifogástalanul teljesíti kötelességét, hogy nem is gondolkozik. Nem hiszem, hogy ez az ember igazán szeretné Máriát, vagy hogy egyáltalában saját-magán kívül szeret, szeretett már valakit.

Amióta hadnagy ur a czimem, az inasok is jobb szemmel néznek rám.

Hejmer herceg nagyon itthon van itt, én meg el vagyok keseredve. Ha nem lehetek együtt Máriával, akkor miért vagyok itt, minek jöttem, miért hívott Mária? A szeme simogat, biztat, amikor rám néz, de én nem merem ezt a biztatást megérteni. Ha gondoltam volna, hogy a negyedik napon itt fogok tartani, nem jöttem volna Bernaubá. Könnyű mondani, hogy nem jöttem volna, hiszen kellett jönnöm, mert a trondhjemi herceg úgy kívánta, mert köteles vagyok engedelmeskedni a herceg parancsának. Ő az ur, ő fizet, én meg szolgálók.

Mit mondana Mária, ha tudna a mi erkölcstelen üzletünkről, mit mond, mit fog gondolni, ha majd megtudja? Gyülölöm a trondhjemi herceget és minél jobban érzem, hogy tehetetlen vagyok vele szemben, annál inkább gyülölöm. Még az öreg Ruprechtet is szivesebben türom, mint őt. Udvarias, csömörlésig kedves mindig, de már a hangjával is felizgat. A higgadt-ságában van valami fitymálás, melyet, noha nem rám vonatkozik mégse tudok elviselni.

Ruprecht herceg körülvezetett a kastélyban, megmutatta a szerencsétlen II. Lajos szerzeményeit. Felbecsülhetetlen értékű műkincseket zárnak magukba a bernai kastély erős falai, szinte lelkesedett az ősz herceg, mikor a középkori nemes olasz ötvösmunkákat mutogatta. Ebben a pillanatban tetszett nekem az öreg Ruprecht, mert láttam, hogy ha a kard markolatán van a művészet, akkor ráismer, észreveszi, csodálja. Hidegen csak Hejmer maradt. Mondta ugyan ő is, hogy gyönyörű, de egyttal összehasonlította valamivel, amit Rómában vagy Kopenhágában látott. Én nem szeretem az ilyen soha meg nem lepődő embereket, láttam, hogy Ruprecht herceg is boszankodott. Nekem a természetemben van, hogy hamar csodálkozom, hogy mindenben az újat, a különöset veszem észre először és akkor odajön a trondhjemi herceg és felvilágosít róla, hogy egyik dolog miben hasonlít a másikhoz, a másik hogy kapcsolódik a harmadikba és hogy nincsen semmi új a nap alatt. Miért nem tartja meg magának ezt a közmondás-bölcséséget, miért rontja meg az én örömet? És ennek az embernek, ilyen embernek lesz Mária a felesége! Nem lehet, nem tudom elhinni, hogy ilyesmi megtörténhetik.

*

Csalatkoztam Ruprecht hercegre, sokkal különb ember az öreg ur, mint ahogy eleinte képzeltem.

A szoborral nagyjában már tisztában vagyok, az agyagot már fel is raktam. Egy trónszékfélén fog ülni Ludovika hercegnő, már ül is, sőt a fejével majdnem készen is vagyok. Ruprecht herceg belátogatott, egyedül talált, leült, kért, hogy pihenjek egy kissé, hagyjam abba a munkát. Egészen a szobor elé vitte a széket és úgy nézte a felesége arcát, az én szobromat. Lassan a

mellére hajtotta a fejét és könyei legördülve, megnedvesítették fehér szakállát. Nekem olyan jól estek ezek a könyek, minthá csak az én megsanyargatott szívemet öntözték volna meg.

— Hadnagy ur, ön istenáldotta művész — kezdte a herceg, érdes, de határozott hangon. — Egészen ilyen volt a feleségem: méltóságos és szelid. Akik látták, nem tudtak róla hasonló képet csinálni. Hadnagy ur nem ismerte, nem láthatta és ez a szobor mégis tökéletes lesz. Jobban tetszik nekem, mint a kis leányom szobra, abban nincsen semmi méltóság. Igaz, hogy én csak az életnagyságu szobrokat szeretem. Csodálatos erőt adott a gondviselés az ön kezének, hadnagy ur, megérdemli, hogy ő felsége a császár szobrát is elkészíthesse. Igen nagy kitüntetésnek tartom, hogy hadnagy ur házam vendége.

Megszoritotta a kezemet, meg is hajtotta magát, úgy ment ki a műteremből.

Nincsen semmi czélom vele, de mégis jól esik, hogy nőttem a herceg szemében. Már nem olyan megalázóan udvarias velem szemben és ma reggel óta, mikor a kérésére megmutattam, hogy milyen tempóban csinálják nálunk a löfegyverrel a vállrá-t, meg a lábhoz-t, strammer Kerl-nek tart és a vezetéknevémen szólít meg. A káplánt bántja a sikerem, Mária hercegnő ellenben nem is rejtegeti az örömét. Hejmer csak úgy mosolyog, mint máskor. Ő is lejött a műterembe, dicsérte a szobrot, de futólag azt is megjegyezte, hogy a tartása Bissen Dagmar királynéjára emlékezteti. Nem mondtam rá semmit, de nagyon dühösített az összehasonlítás, mert munkaközben tényleg gondoltam arra a szoborra.

Eddig minden kirándulásra való meghívást visszautasítottam, többnyire indokolás nélkül. Tegnap, mikor Mária hívott, akartam menni, mondani is akartam, hogy igen, megyek és ennek dacára azt mondtam, hogy dolgozni akarok, nem mehetek. Mária csodálkozva nézett rám és elkedvetlenedett. Tudom, hogy nem ért, hiszen én se értem magamat. Ha a trondhjemi herceg nem volna itt, ha nem képzelném, hogy akármerre vagyok, mindig hallja minden szavamat, akkor talán minden másképp volna. De így, most nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy Hejmer mindent lát, mindent hall, még a gondolataimat is előbb ismeri, mint én.

Szerencsém, hogy ebben a körben nem bizalmaskodnak egymással a jegyesek, ahogy én látom, még csak nem is bizalmasok egymással. De amikor nem látom őket, mi történik akkor? Mi fog történni másfél hónap múlva, az esküvő után? Nem, addig nem jut el Hejmer herceg, a Mária ágyáig nem engedem. Az enyém nem lesz, nem lehet Mária; jó, rendben van. De az övé se lesz. Hogy az övé legyen, azt ugyse birnám elviselni, hogy azután mi lesz velem, az mindegy. Az esküvő csak másfél hónap múlva lesz, van időm bőven. Ha úgy van megírva, hogy Hejmer herceg hamar megtér őseihez, én nem fogok utjába állni a sorsnak.

Mit képzelhet Mária felőlem, miért hívott ide? Akarja talán, hogy megszabadítsam a trondhjemi hercegtől? Várja, hogy cselekedjem? Nem értem, mert ha olyan nagyon nem akar a Hejmer felesége lenni, eljegyzés előtt könnyebben megszabadulhatott volna tőle. Ő egyetlen szóval elküldheti Hejmert, de úgy látszik, hogy nem akarja, vagy nem meri. Kitől félhet, mi kényszerítheti? Vagy ha meg rendben van a dolog, tökéletes a boldogság, akkor mit keresek én itt? Miért táviratozott nekem, miért hívott ide?

Valami fog történni.

Mégis beszélnem kell Máriával, tudnom kell, hogy

ő mit akar. Ha engem akarna, ha engem szeretne Mária... akkor élhetne Hejmer herceg, sokáig élhetne.

Látogatók jöttek, egy öreg hercegnő meg a leánya, közeli rokonok, itt lesznek az esküvőig. Már ez is elég ahhoz, hogy a vendégeket ellenséges szemmel nézzem. Az öreg hercegnő öreg asszony, nem számít; de a leányát nagyon érdemes megnézni. Meg is néztem és meglepő hamar megbarátkoztam vele. Kissé asszonyos természetű, szép nágy nő, szinte hihetetlen, hogy hajadonságban érte el a harminczadik esztendő. Ő maga mondta meg, hogy harmincz éves. Nagyon kedves teremtés és én olyan jól mulatok vele, hogy minden egyébről megfeledkezem. Matilda hercegnő nagyon könnyen kimondja, amit gondol. Ugy veszem észre, hogy ugratni akar, nem tudja, hogy ez ellen a baj ellen be vagyok oltva.

Mi férfiak szerinte általában igen hitvány lények vagyunk, úgy öltözködünk, hogy a szegény ártatlan, tapasztalatlan nők nem is sejthetik, melyikünk hány pénzt ér. Az öreg hercegnő egészen Máriaanak szentéli az idejét, Matilda ellenben órákon át benn van nálam a műteremben. Jó barátok lehetnénk, ha nem hordana olyan kevés ruhát és ha nem kellene akaratlanul is látnom, éreznem a testét a vékony ruha alatt. Az ilyesmi születése pillanatában megöli a barátságot. Matilda nem törődik az ilyesmivel, mikor olyan kedve van, birkózni is akar velem, azt mondja, hogy jól esik a husának, mikor összefeszül a testünk. Engem nem elégít ki az ilyen dörgölődés. Hejmert nem szereti Matilda, azt mondja, hogy a más vőlegénye mindig antipátikus neki. A multkor ki is kergette Hejmert a műteremből és küldte a menyasszonyához.

Ha a nappalokat el is bolondozom az öntudatos vérű Matildával, az éjszakáimat osztatlanul Mária bírja. Nagyon ritkán találkozom az én kis Máriámmal, úgy látom, mintha sápadtabb volna, mint mikor megérkeztem. Nem is tud már úgy nevetni. Egypárszor ő is benézett a műterembe, de sohase voltunk egyedül. Most már éni is nagyon szeretnék beszélni Máriával, de hol, mikor lehetünk mi zavartalanul együtt? A szoborral haladok, egyik hét a másik után telik el és a trondhjemi herceg mosolygása csak nem akar megváltozni. Az volna ennek a jelentése, hogy az ő szénája rendben van? Hát én igazán nem számítanék?

Matilda abbahagyta a tettelegességeket és formái helyett a bizalmával vesz körül. Elmondta, hogy évek óta szeret egy polgári származású, vagyontalan vezérkari tisztet, de nem mehet hozzá, mert a régensherceg nem engedi. Matildáék is szegények, a régensherceg évjáradékából élnek, ez egyetlen jövedelmük. Az öreg Luitpolddal pedig nem lehet alkudozni. A vezérkari százados jövedelméből pedig háromszobás lakásra telnek csak, olyanban pedig Apollo kedvéért se laknék Matilda, pedig Apollo igazán derék, okos és szép fiu. A szegénység nemcsak csunya, hanem kellemetlen és gyalázatos is. A szerelem pedig csak akkor ér meg évi negyvenezer márkát, ha legalább meg is marad ugyanennyi pénz.

Kár ezért a nőért. Milyen pompás szerelmi játék telnék ki tőle, kivált ha odaadnák neki azt a kapitányt.

Matilda hercegnő odavisz, ahova akar, lehetőleg mindig magánál tart, azt mondja, hogy úgy is ritkán érez himet maga mellett.

Kirándultunk a Csillagdombra. Mindössze hatan voltunk a két szolgán kívül. A von Hirtenstein kisasszony balján Klimt báró főhadnagy halad és odaadással hallgatja, hogy milyen is a Goethe színelmélete. Mi vagyunk legelöl, Matilda meg én, messze mögöttünk jön Mária hercegnő Hejmerrel. Már elindulás előtt

észrevettem, hogy Máriaanak nincsen jókedve, de mit csináljak? Nem segíthetek, ha nem tudok semmit. Jó másfélóra mulva értünk a Csillagdomb lábához, a többiek olyan messze vannak, hogy nem is látjuk őket. Mire a második domb tetejére, az igazi Csillagra értünk, a nap is bucsuzóban volt. Ha sűrű kökénybokrokából kiemelkedő, fiatal hársfák nem is rejtettek volna el bennünket, alulról csak nem láthatták, hogy merre vagyunk. De úgy látszik, hogy a többiek megelégedtek a kis Csillaggal. A domb tetején földmivelő munkás-emberekkel találkoztunk, többnyire alázatosan köszöntek, de alig néztek ránk. Csak egy kis fiu állott meg előttünk csodálkozva és anyjához fordulva azt mondta Matildáról, hogy: Nackert, meztelen. A hercegnő nevetett, valami sötétkék, majdnem fekete, nyak nélküli reformruha volt rajta.

— Igaza van annak a gyereknek, ebben a melegben semmit se török magamon. Van pléd az inasoknál, ha meghüvösödik a levegő. Harisnyán kívül igazán semmi sincs a ruhám alatt.

Azzal összefogta és előrehuzta a melle alatt a ruháját, mely most hátul szorosan a testére tapadt, mindent kimutatott. Nem szeretem az ilyen játékot, mert nem vagyok fából. Nem szeretem, ha egy másba szerelmes nő nekem mutatja a czombja formáját. Az egyik inas szerencsére épp idejében talált ránk. A helyzet is kényes volt, fáradt is voltam. Letelepedtünk a plédekre, Matilda hercegnő hanyattfekve nézte az eget, én is utánoztam. A Vénusz erősen ragyogott a hold szomszédságában, a többi csillagok pedig olyan halványan jelentkeztek, mintha nem lettek volna egész bizonyosak benne, hogy a saját helyükön vannak-e. Az ég tiszta, felhő nélkül való, mellettem egy forróvérű, majdnem meztelen nő fekszik és én szomorú-keservesen érzem magamat. Ha Mária volna itt, miért nem ő fekszik mellettem? Azt se bánám ebben a pillanatban, ha Matilda volna Mária. Hogy ő itt mellettem mit gondol, azt nem tudom. Vajjon be akarna-e cserélni a tisztjével, vagy én is jó lennék? Csak azt látom, hogy egyszer-egyszer megvonaglik a teste. Annak a kapitánynak mégis csak jobb dolga van, mint nekem, mert Mária nem egy idegen senkivel van együtt, hanem a vőlegényével. És ha mellettem is fekszik ez a nő, nekem csak nincsen párom, nem is lesz soha.

Mind a ketten megelégtünk ezt az élvezetet. Megnéztük egymást, elneveltük magunkat és elindultunk lefelé. A többiek már vártak. Mária nagyon sápadt, ahogy rámnéz, lehet, hogy tulhosszu volt neki a séta. Hazamenet egy csomóban maradtunk, Matilda hercegnő az én rovásomra mulattatta az egész társaságot és ez tetszett Máriaanak. A von Hirtenstein kisasszony nincsen megelégedve velem, azt látom. Tudom, hogy Mária nagyon ragaszkodik kevésbeszédű társalkodónőjéhez, aki anyjáról maradt rá. Nem lehetetlen, hogy szólt neki, talán megmondott mindent neki.

Ejjel.

Hálószobám betett ablakán keresztül nézem a csillagos eget. Kellemes lehet a friss levegő, de én lusta és kedvetlen vagyok ahhoz, hogy kinyissam az ablakot. Már tizenkettő felé jár az idő, de még nem tudok lefeküdni. Azon gondolkozom, hogy juttathatnék egy levelet Máriához, mikor hirtelen halk lépéseket, suttogást hallok a nappali szobámból. Nem hittem a fülemnek, de azért kinyitom az ajtót, és a nyitott ajtón kisugárzó lámpa Máriát, az én Máriámat világítja meg.

— Mária, egyetlenem...

Nem tudom elhinni, hogy igazán az én Máriámat tartom a karjaim között.

— Én vagyok, — feleli Mária félenken, de mosolyogva — Adél von Hirtenstein kisasszony is itt van... ő tud mindent... Itt meg fog várni, ugy-e, Adél?

— Igen, gyermekem — felelte halkán von Hirtenstein kisasszony és leült a nagy sötét szobában.

— Nem, ne gyujtson lámpát, Adél nem veszi rossz néven — mondta Mária és ájtótt velem a hálószobába, vigyázva betette maga után az ajtót és elibém állott.

(Folytatása következik.)

Toll és tőr.

— márcz. 31.

GRÓF APPONYI ALBERT visszavonul a politikától és a tudománynak szenteli ezután minden idejét. Ezt a hírt lanszirozták, mihelyt hire jött, hogy a legfelsőbb körökben ellenszenvvel nézik Apponyi meghívását a tudomány-egyetem közjogi tanszékére. A két jelentés között nem nehéz megtalálni az okozati összefüggést: Apponyiék viszonszivességgel biztatják a legmagasabb köröket arra az esetre, ha nem ránczigálják ki Apponyi Albert alól a tanári széket. Az ár, melyet Apponyiék felkínálnak az udvarnak, elég csábító: ha Apponyi nem politizál, az kétségkívül sokat jelent nemcsak az udvarnak, de nekünk is. Azonban Apponyi Albert politikai multja óvatosságra int. Mikor a képviselőház elnöke volt, megszámlálhatlan fogadalomban ígerte, hogy nem avatkozik a politikába, de titokban mégis ő szította legjobban az obstrukció tüzeit. Ne vegyük hát nagyon komolyan ezt a mostani ígéretet se, ámbár az a körülmény, hogy ezuttal nem ő ígér, némi jogot ad a feltevésre, hogy az ígéretet betartanak. De azért maradjon csak a politika mellett, nem is a maga, hanem az ellenzék kedvéért. Mert ez az ellenzék még mindig nem érdemel jobb vezért, mint amilyen Apponyi Albert.

MÁZI ENGELBERT a neve egy papnak, aki tankerületi főigazgató valahol Kassán. A nevért akkor hallottuk először, amikor Kármán Mór kiemelte őt az ösmeretlenség homályából. Most másodszer halljuk, még pedig holmi irodalmi munkásság kapcsán. Engelbert ur egy kiskátét irt a hivatások osztályozásáról, az ifjuság neveléséről és a kongregációk köteleességeiről. A könyvecske olyan használati utasítás féle, amelyet bajuszpedrógyárosok mellékelnek gyártmányaikhoz, hogy az embereknek oktatást adjanak a bajuszformálásának különböző módzatairól. Engelbert ur bajusznak nézi a tanuló ifju lelkét, amelyet szentelt kenőcsökkel úgy lehet formálni, idomitani, mint az »Es ist erreicht« bajuszokat. És ezzel az Engelbert urral komolyan vitázott Kármán Mór! Mintha bizony Engelbert Bajuszmázinak köze lenne a pedagógiához.

A KISSÁRMÁSI FÖLDGÁZOK tehát mégis eljutnak Budapestre. Lukács László pénzügyminiszter akarja így s az ő akarata bizonyosan elhárítja az utból Heltai Ferenczet, aki erőszakkal befogja a kissármási kutakat. Más kérdés, hogy fogják-e földgázzal világítani a fővárost. Lehet, hogy a földgázt csak a motorok hajtására használják majd az ipari üzemek, de világításra nem, mert a fővárosnak szerződése van Heltai urral arra nézve, hogy a világítást ő látja el s nem a kissármási kutak. Felvetődik tehát a kérdés, hogy miféle hivatalt lehetne

szervezni Heltai ur számára. Mivel lehetne őt rekompenzálni, hogy a fővárost jobb és olcsóbb földgázzal világíthassuk. Mert ha Heltai ur szívén is viseli a főváros érdekeit, azt mégsem kívánhatjuk tőle, hogy a főváros kedvéért ő gázgyár nélkül maradjon. Neki kell, okvetlenül kell egy gázgyár. Kezdetben vala a trieszti, azután jött a fővárosi. Jónak találta az egyiket, s még jobbnak a másikat. Sőt az igazgatói állás kedvéért megtette azt, hogy utóbb a fővárosi gyárat jobbnak találta, mint a trieszti. Ugy látjuk ezek után, hogy Heltai urral lehet majd alkudni. Vigyék le Kissármásra. Ez az egyetlen módja annak, hogy a fővárosnak már most jó gázvilágítása legyen.

EZERHUSZ KIVÁNDORLÓ szállt hajóra Fiumében és ezerhuszonegyediknek beszállott az utolsó pillanatban Farkas Pál. Az ezerhusz kivándorló a legnagyobb lelki nyugalommal váltotta meg hajójegyét. Nem tudtak a veszedelemről, mely rájuk ólálkodik, s mikor az ügyet már nem lehetett visszacsinálni, rájuk szabadították Farkas Pált, az ifju honatyát és kormánybiztost. Ez nem korrekt eljárás a Cunardtól. Minden hajónak van vészjelzője s a kivándorlók a hajó parancsnokától elvárhattak volna annyi gyöngédséget, hogy megadja a vészjelet abban a pillanatban, amelyben a hajó olyan súlyos teherrel gyarapszik, amilyen Farkas Pál. Mert legyünk egy kissé igazságosak és méltányosak: az ember nem azért hagyja el Magyarországot, hogy már a hajón találkozék Farkas Pállal.

SZOKNYANADRÁG VAGY MICSODA.

Egy fővárosi előkelő divatczég pályázatot hirdetett alkalmas szóra, mely a »szoknyanadrág« népszerűtlen kifejezését pótolja és hangzatosságával tegye népszerűvé a divatos ruhadarabot.

Ezennel többszörösen pályázom a díjra és dicsőségre, és amennyiben nyernék, a díjat és dicsőséget felajánlom a tudományos akadémia szóképző szakosztályának, hogy annak kamataiból évenként egy magyar ifjut külföldi tanulmányutra indítsion.

1. Szokrág (a szoknya és nadrág egy-egy szótagja kellemes kapcsolatban).
2. Bokrág (másodlagos szóképzés. Amennyiben bokorugró szoknyanadrágról van szó).
3. Szoknyadr (az ősi »szoknya« szóval való hasonlatossága folytán elveszt az újítás szokallan ízét; amellet a »nadrág« szó első három betűje is benne foglaltatik).
4. Pantalín (a krinolin mintájára a pantalonnak megfelelőleg).
5. Gatyalin (a krinolin mintájára; alapszó: gatyá).
6. Bugyogó (a bugyi ebben az esetben alsószoknyát jelentene).
7. Zsupszkilotty (a jupe culotte-ból. Magyar néphumor).
8. Zsupszbelotty (lásd: zsupszkilotty).
9. Háremszoknya (a háremhölgyek hasonló viselete miatt).
10. Tizenháremszoknya (mert majd éppen csak három fog csináltatni a feleségem).
11. Hózentrágár (mert a néphit trágárnak tartja).
12. Bukjelnadrág (a bukjelszoknya mintájára).
13. Hamegfulladszifelveszem (családi elnevezés).
14. Hamegdögölszismegveszem (familiáris).
15. Egynyavalyátfogodfelvenni (intim).
16. Ágbognya (ágas-bogas szoknya).
17. Pejacevics-szoknya (a Pejacevics-nadrág mintájára).
18. Bricsecszke.
19. Piszoknya (ez az én véleményem; ebben az esetben a bugyi: kispiszoknya).

Maitre Jacques.

Bosnyák Zoltán.

A klerikalizmus szövetkezett a dilettantizmussal és Bosnyák Zoltánnak távoznia kellett arról a helyről, ahonnan európai hírű szociális intézményünket, a gyermekvédelmet igazgatta. Az elhagyott gyermeket a társadalomnak akarta felneveltetni s nem a klerikalizmusnak. De a klerikalizmus ezuttal erősebb volt. Főherczegnők intrikáltak Bosnyák ellen, amiért nem mutatott hajlandóságot arra, hogy az állam védőszárnyai alá menekülő elhagyott gyermekek kiszolgáltassanak a klerikális egyesületek kizsákmányoló szenedvényének. A klerikalizmus gazdagságot akart gyűjteni az elhagyott gyermekek munkájából, mintha a gondviselés mostohaságának az lett volna az egyetlen célja, hogy a gyermektragédiákat direkt a klerikalizmusnak renjezi hasznosítás céljából. Az állami gyermekvédelem az akció megindításakor arra törekedett, hogy az elhagyott gyermekeket megmentse a klerikalizmus karmai közül. Bosnyák Zoltán tehát következetes volt önmagához és következetes volt az állami gyermekvédelemben megvalósult nagyszerű elvhez, amikor a gyermekeket most sem engedte át azoknak, akiktől már egy évtizeddel ezelőtt is féltette. Ugy látszik azonban, hogy az ember nem lehet büntetlenül következetes. Bosnyák Zoltánt előléptetéssel büntették: kinevezték miniszteri tanácsossá s rábízta a belügyminiszterium elnöki osztályának vezetését. Megtették nagy urnak, de elszakították őt attól a munkakörtől, melyen annyi rajongó szeretettel csüggött.

A magyarországi gyermekvédelem Széll Ignác és Némethy Károly államtitkárok gondolata volt. A gondolatot azonban Bosnyák Zoltán építette ki Európá egyik legismertebb szociális intézményévé. Bosnyák Zoltáné az a forradalmi gondolat, hogy az elhagyott gyermeknek joga van az állam védelmére, amiből önként következik, hogy e jog az állam kötelességévé teszi az elhagyott gyermek gondozását. Ez a gondolat avatja szociális intézménnyé a mi gyermekvédelmi rendszerünket. A jog és a kötelesség áll őrt az elhagyott gyermek mellett s nem a jótékonyság, nem a filantrópia. A humanizmus korhoz, szeszélyhez, adakozáshoz kötött valami. Cselekvőereje változó, a gyermek sorsa tehát bizonytalan annak védőszárnyai alatt. De a gyermek sorsát függetlenné kellett tenni az emberek adakozókedvétől. Állandóbb, kevésbé ingadozó erő oltalma alá kellett helyezni s ily erőt csak az államhatalom képvisel. Ez az erő ma évi tíz millió koronában nyilatkozik meg. Tíz milliót költ az állam minden évben az elhagyott gyermekek gondozására s ez az összeg ötvenötezer elhagyott gyermeket ment meg a biztos pusztulástól. Százazrekre megy tehát ma már azok száma, akik a magyar államban ösmerik fel nevelőjüket s nem a hála, alázatosságra igényt tartó jótékonyságot. A magyar állam tekintélyének növekedését jelenti ez, s Bosnyák Zoltán munkája, hogy ezt a tekintélyt nem hatalmi erőszakkal, nem zsarnoki

önkénnyel, hanem kulturmunkával szerezte meg az állam.

Ez a tekintély nem mese, melyet megfizetett külföldi lapok költenek, hogy hiúságunknak hizelegjenek. Európa kulturnépeinek küldöttei jártak Magyarországon, hogy ezt a szociális intézményünket tanulmányozzák, s a kulturnépek kiküldöttei hoztak nekünk hírt róla, hogy Magyarország népszerűségének mennyit használt Bosnyák Zoltán alkotása. Hogy az ő távozása nagy vesztesége az országnak, bizonyításra nem szorul. De a társadalom résen áll s figyelni fogja, hogy megmarad-e gyermekvédelmünk ezután is olyan szociális intézménynek, amilyennek Széll Kálmán, Széll Ignác és Némethy Károly elképzelték, s amilyennek Andrássy Gyula, Khuen-Héderváry Károly és Jakabffy Imre segítségével Bosnyák Zoltán megalkotta.

Politikai szilánkok.

— márcz. 31.

Kezdek aggódni és ellenszenvvel nézni az ujságokra. Árpád vezér óta nem tartottunk ott, ahová most érkezünk: megszűnt a magyar publikum abnormis érdeklődése a politika iránt. Talán már a vidéki kaszinókban is találnak újabb témákat, ha a közélet dolgairól akarnak beszélni, mint a parlament apró és nagyobb, de kétségtelenül mindig jelentéktelen eseményeit. A mi nagy tehetetlenségünk, kis föllendüléseink és nagy korrupsztásunk forrása eddig az a szomorúan erőtlen institució volt, amit népképviselőnek neveztek el fenhéjazóan azok, akikkel összeköt minket az ugynevezett jogfolytonosság. És az ország közjogi helyzete, sajnos, évszázadok óta kizárja, hogy a magyar parlament akarata megnyilvánulásának döntő érvénye legyen. Ezért a folytonos hazugságok, szegénységünk takargatására a jelszavak gyártása, a petrolőrök és iparlovagok vezéri ambíciói. A parlament alig érdemli meg az érdeklődést, tehát ezt mesterségesen ki kell kényszeríteni. Váratlan csattanások és érthetetlen megtorpanások ebben a mindig tagadott koldusságban születnek. És a sajtó együtt csinálta ezt a műhangulatot a politikusokkal addig, amíg az ország el nem hitte, hogy a képviselőház a világ közepe.

Az új rendszer — nem tudom azonban, büszke-e erre az eredményre gróf Héderváry Károly? — talán öntudatlanul elvitte az országot odáig, ahová néhány okos és józan ember mindig sóvárgott: szünőben van a politikai betegség. Kezd lekopni a nimbusz a képviselő urakról s az ordináré festékekkel mázolt aranyszín a parlamentről is. Belehelyeződik lassanként a nagy publikum az egyetlen okos és európai felfogásba, hogy a képviselőház éppen olyan hivatal, mint akár a közigazgatási bíróság, arra való, hogy aktákat intézzen el. Valamivel élénkebb az adminisztrációja és szélesebb a hatásköre. De nem minden földi boldogságnak a gót stílusban épített temploma, melynek csak gigászi vonásai vannak. A képviselőház karzatán egyre kevesebb az érdeklődő s a padsorok publikuma is annyira gyérül, hogy az ellenkező véglethez közeledünk, mert

már kisebb kezd lenni a parlament sulya a közfelfogásban, mint amennyit csakugyan nyom.

Csak az újságok nem akarják tudomásul venni az idők fordulását. Egyenesen megérezni az izzadtságszagot némelyik lapon, amely lihegve akarja a figyelmet a politika felé terelni. Az ijedtség érthető, mert a magyar sajtó a politika lován nyargalt magasra. A zszurnalisztika egész gondolkodásvilágát a parlamenti levegő tölti be. Témáink és előfizetőink egyaránt ezt lélegzik. Honnan keresünk új gondolatokat s mi lesz az előfizetőkkel, akik a politika kedvéért szoktak hozzá a nyomtatott betűkhöz? Félénken tapogatóznak itt is, ott is új és modern területeken, de a levendulaszag ott van a komoly kölni víz és a Pinaud kaczer Flirt-parfüme mellett. Még mindig a politika dominál... És hűségesen kopogtat sok ideges ujj mindennap a parlament kapuján: hátha felriasztja a nyughatatlanság, az izgalmak, a felfordulás rossz szellemeit s ezzel a szenzációkat, a közönség érdeklődését és a témák egész gázoszlopát.

Remélem, hogy jó darabig nem jön válasz ezekre a biztatásokra. A magyar közvélemény megkomolyodását, átformálódását, termékenyítő törekvésekkel való gazdagítását jelentené, ha a mostani szélcsönd nem volna rövid epizód. Még azokat a veszteségeket is elbirnók, amiket az ellenzéki ellenőrzési kötelesség nem tulságosan lelkiismeretes teljesítése okoz. Hiszen ez csak sallangok kopásával jár. Néhány pipacs eltűnik a szántóföldről, de ez nem gyöngíti meg a fekete humusz áldott erejét. Virágokat hányni ráér a magyar glóbus. A búzát termelő munkának azonban már itt az utolsó órája!

—en.

Ovid tavaszdala.

— Ex ponto, elveszett. —

Ujra kinyílt a világ, halk zefírek dala száll,
Messze arany nyugaton újra kinyílt a virág!
Ujra virulnak a nők, könnyü köpenyke lebeg,
Vig szívük újra lobog, száll nyilad, és szerélem!
Ujra gyönyör é világ, élni kikél a beteg,
Balzsamok árja csorog, vágyakat érez a vén!
Róma egén sugarak, római földön öröm.
Minden arany s fiatal, mert a tavasz hatalom,
Mert a tavasz örök ur, zsoldosa mind, ki szeret,
S zászlaja merre lobog, földobog arra a föld!
Ó, de ahol a tavasz köd, borulás, szakadás,
Hol vegyen ottan a szív és a dal új örömet?

Pontusi bus-szigeten, gétai táj közönyén,
Római számküszött, átkozom én a tavaszt!
Jöjjön a tél, az örök, jöjjön az éj, a sötét,
Jöjjön a sir, a hideg s a fekete feledés,
Jöjjön a néma halál és a világtalan árny,
Hádeszi partokon és létei holt vizeken
Szébb nekem, jobb nekem ott, mint tavaszok idején
Élni tavasztalanul s vélni: ma Róma örül!

Juhász Gyula.

Mese, vagy valóság?

Irta: HELEN TALBOT KUMMER.

Mrs. Peter Dalzell büszke volt arra a tehetségére, melylyel hihetetlenül ügyesen tudta összeállítani meghívottainak névsorát és ebédeinek menüjét. A társaság annyira méltányolta ezt, hogy mrs. Dalzell mint háziasszony bübájosság hírében állott.

Mikor azon a gyönyörű májusvégi estén kibontotta az asztalkendőjét, olyan jóleső meglepéssel nézett körül, mint a hadvezér, mikor kitünően fegyvermezett táborára gondol.

A tágas ebédlő falai embermagasságig fekete flamand tölgyvel voltak borítva, fölötte óriási, régi gobelinek. Minden egyes magashátu, karmaslábu szék a trón tekintélyével hatott. Mint egy szép sziget, olyan volt a kerek tölgyfaasztal enniek az előkelő gazdagságot mutató teremnek a közepén.

Tizenketten ültek a halvány orchideákkal borított asztal körül. Egytől-egyig olyan kiválasztott, értékes emberek, akik ész és művészet terén számottevő tagjai voltak a társadalomnak. Amint mrs. Dalzell tekintete végigsiklott vendégein, különös meglepéssel pihent meg egy magas férfin. Bronzszínű arcza, élestekintetű, villogó szeme, fekete, a halántékán ezüstbe vegyülő haja volt. Egész megjelenése, keskeny arcának kissé szarkasztikus, éles kifejezése erő és törhetetlen akarat bélyegét viselték magukon. Majdnem durvának tetszett a társaság többi tagjaihoz képest.

Hires, kitűnő író, fáradhatatlan utazó volt. Épp most tért vissza Rio de Janeiróból s holnap indul Norvégiaiba. Mrs. Dalzell tudta, hogy a híres ember jelenlétének egy ebédnél minden háziasszony valóságos eseménynek tekintené s büszke volt, hogy ő lehetett az a szerencsés, aki röptében foghatta-el az aranyadarat.

Mrs. Dalzell követte a villogó szempár tekintetét, amint sorra vett minden jelenlevőt. Mikor hozzáért, mosolyogva hajolt előre.

— Ugy-e, Newyork nagyon hasonlít az őserdők sűrűségéhez? — kérdezte.

Halworth éles arcán mosoly futott végig, amint felelt:

— Newyorknak is, mint az őserdőknek, megvannak az oroszlanai.

Mikor beszélt, a vele szemközt ülő hölgy meglepetten hajolt előre. Mintha a hangja ismerős lett volna. Kutatva, figyelmesen nézett az arczára.

— A könyveiből látszik, hogy milyen világ-bolyongó — mondta gyorsan. — Mondja el nekünk, hogy mi az igazi véleménye Braziliáról.

Amint előrehajolt, egy különös nyakék vállott ki a ruhája kivágását díszítő csipkék közül. Hajszálvékony aranylánczon függött, s mintha a végzet keze vezetné, hogy magára vonja a figyelmet, az asztal széléhez ért, halk koppanással.

Halworth tekintete megakadt rajta, az arcán különös kifejezés jelentkezett, s egy-két pillanatig kíváncsian, figyelmesen nézte az asszonyt.

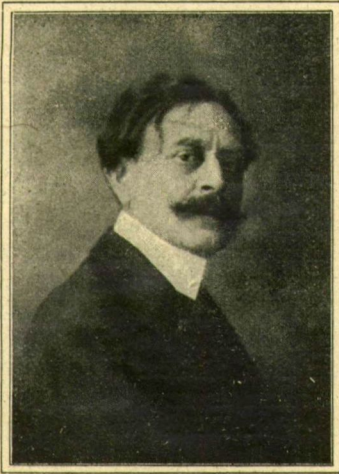
— Ami az igazi véleményem, — felelte lassan — az nem a nyilvánosság számára való. De ha megkérdik, barátságosan megsughatom azt, aminek semmi köze az én legbensőbb egyéni tapasztalataimhoz, hogy aki csak teheti, kerülje el jól. Tele van sárgalázzal, áruállal és alattomosággal.

— Olyan szigoruan ítéli meg? — mondta a kérdező, aztán hozzátette: — De azt már mégsem tagadhatja, hogy a nyelve gyönyörű.

Halworth kissé felvonta a vállát.

— Igen, — mondta — az odavalók azt mondják, olyan szép, hogy csak Istenhez s az asszonyokhoz szabad azon a nyelven szólni. Ismeri Braziliát?

Az asszony lassan, tagadólag rázta a fejét.

Márkus József.

— Csak brazíliaiakat — felelte halkán. — S valaki, aki nemsokára itt lesz Newyorkban, olyan ékesszólással beszélt a hazájáról, hogy felkeltette az érdeklődésemet.

Amikor beszélt, újra azzal a kutató pillantással nézte a Halworth arcát. A keze önkéntelenül a furcsa függőt kereste.

— Tudom, egész kévét kötött regényes élményeiből ott künn — szólt közbe a háziasszony. — Nem adna nekünk belőle egyetlenegy kicsi buzaszálat, mielőtt a kiadók s az általánosság verébhádnak a prédája lesz? S a Lady Alford érdeklődését is kielégíti.

Halworth egy perczig gondolkozott. Megint azt a különös ékszert nézte, amely egy Alford grófné nyakát ékítette. Lapos, négyszögletes türkiskőnek durván kettétört fele volt. Bevészt és aranyozott czimernyomok látszottak rajta. Egy fél korona, egy madárszárny, egy-két latin szó... Keresztül volt furva s egy hajszálvékonyoságu aranylánczon függött. Ez s a jegygyűrű — Halworth éles szeme pillanat alatt tudomást szerzett róla — voltak egyetlen ékszerei. Különös ellentétül mesés csipkével diszitett fehér bársonyruhájának. A viselője karcsu, magas hölgy volt, csodálatosan finommetszésű arczczal, komoly szájjal, mely talán gögösnek tetszett volna, ha nem olyan üde és piros. Alig pár hete volt Newyorkban, s úgy mint Halworth, ünnepelt oroszán volt a Gothami-sivatagnak. Két hét múlva várta vissza a férjét, aki egy ezüsbányákat kutató társasággal hat hónapot töltött New-Mexikóban. Ő maga csak az ut, nem az ezüsbányák kedvéért. Lady Alford az alatt az idő alatt egyik nagy társaságból a másikba ment, állandóan vendég volt egyik vagy másik vidéki kastélyban. Végre, kissé haloványan, szótlanul, s a szokottnál egy árnyalattal fehérebb arczczal, április elején elment Londonba, hogy Newyorkba való elutazása előtt még jelen lehessen egy nagy jelmezes bálon.

Halworth még egy pillanatig gondolkozva nézett az asszonyra s ez újra, önkéntelenül a függőhöz nyult s elrejtette a csipkék közé.

— Próbára fogom tenni a hiszékenységüket — fordult a háziasszonyhoz, alig észrevehető habozással — de azt hiszem, érdekelni fogja önöket egy csodálatos eset, amely velem Rio de Janeiróban történt.

Szeretném, ha elfelejtenék, hogy regényíró vagyok, s annak vennék történetemet, ami: egy megfoghatatlan emberi tapasztalat. Nem mondom, hogy ne kételkedjenek benne, de szeretném, ha elhinnék, mert igaz.

Az öröm halk moraja futott végig a kis társaságon. A férfiak meglegedetten néztek bele borospoharaikba, amint az előrelátható szellemi és testi élvezetekre gondoltak; a hölgyek sajnálat nélkül ejtették el a beszéd fonalát. Mindenki kellemes várakozással eltelve nézett a hires emberre.

Lady Alford tányérán felejtette az entrée-t, kezébe támasztotta az állát s hosszasan, kihívóan nézett az elbeszélőre.

Halworth, ha észrevette a tekintetet, nem vette tudomásul s zavartalanul fogott hozzá elbeszéléséhez.

— Az egyéniség tanulmányozása — kezdte lassan — a legérdekesebb és legvonzóbb foglalkozás. Nekem minden szépnek, jónak, erőnek, sikernek a lényege, mert magában foglalja mindezeknek valamennyi alkotórészét, sőt még ezeknél is többet.

Elhallgatott. Közönyös, félig lehunyt szempillái alól újra a Lady Alford figyelmesen hallgató fehér arcát nézte, azt a lüktető eret az asszony gyönyörű nyakán, a meg-megránduló ideget sötétpiros ajkán. Mögötte, a nyitott ablakon át, nehéz orgonailatot hozott be a lág, májusvégi szellő.

— Alig egy hónappal ezelőtt, riói tartózkodásom utolsó napjaiban, ebédre voltam hiva egy előkelő riói kávékereskedőhöz. Az ebéd egyetlen fia hazaérkezésének öröme volt rendezve, aki egy évet töltött Londonban, a czég ottani érdekeit képviselve. Kimondhatatlanul vonzó, sok fényes tulajdonsággal megáldott egyéniség volt. Ennek s nagy vagyonának köszönhettem, hogy megnyitott előtte London sok előkelő szalónjának ajtaja.

Mikor először fogtam kezét vele, belekerültem az ő erős, feltűnő egyéniségének a büvkörébe. S ha az a delejes erő, amely hozzá vonzott, nem erősítette volna szeretetemet, félnem s kerülnöm kellett volna őt.

Csupa villamos vibráció, csupa egyéniség volt ez az ember. Alig volt harminczéves s arczán mégis voltak

Rogstad Anna.

vonások, melyek kétszer olyan hosszú élettapasztalatairól beszéltek. S a szürke szemei, melyekbe bele kellett néznie az embernek, tele voltak azzal a vonzó, delejes férfiasággal, amit még nem tudott analizálni senki,

s amire — éppen ezért — még nincs alkalmas megnevezésünk. Keskeny, élesmetszésű arczát, bronzszínű bőrét apjától kapta, aki arab volt, míg nagy, álmodó, szürke szemei angol anyjáiéi voltak. S az a különös, csendes, néha kimondhatatlanul édes mosoly.

Pillanatra elhallgatott. Nesztelenül folyt körülötte tovább a kiszolgálás. A magas aranygyertyatartókban égő számtalan gyertya fénye haloványsárga lángnyelvecskék alakjában vibrált a Lady Alford fehér ruháján, különös árnyakat vetve sötét aranyhajára, ibolyaszínű szemeire. S a figyelmes szemlélő láthatta, hogy az a kis ér, a fehér nyakán, most már idegesen, rendetlenül lüktetett.

— Első találkozásunk után sokat voltam együtt Da Ferrerával — folytatta Halworth. — Tudva, hogy nemsokára ő is Newyorkba jön, kerestem is a társaságát. Sokat járt társaságba, ott volt mindenütt, színházban, ebéden, bálon, versenyen, klubokban. Amint már mondtam, sokkal idősebbnek tetszett, mint amilyen volt. Valószínűleg a sok külföldi tartózkodás s a sok komoly tapasztalat volt az oka, a keleti eredet mellett. Vagy talán belülről, külső hatás nélkül, valami nagy lelki esemény? Bárhogya is volt, általánosan szerették. Bámulatatos nemtörődomséggel gondolt minden veszedelemre, jókedvű s a könnyelműségig bőkezű volt. S mégis, voltak perczek, mikor nem tudta legyőzni valami nagy-nagy szomorúságát. Ilyenkor ideges volt s türelmetlen.

Alig pár nappal Da Ferrerával való megismerkedésem után, meghívást kaptunk egy jaguárvadászatra az őserdőbe. A vadászatot az én tisztelemre rendezték, bár már készültem vissza. S Da Ferrera azt mondta, jobb mulatság lesz, mint kiadókra vadászni Newyorkban. Két nap mulva már utban voltunk. Egy braziliai vadászat áttörhetetlen őserdőt, mocsarat, kigyókkal és jaguárokkal való állandó küzdelmet jelent. Azt jelenti, hogy az ember heteken át sátrakban él, nedves, nehéz, harmatos éjszakákon át éleszti az elalvó tüzet, s állandó rettegésben van a sötétben feléje villogó állati szemektől. Veszedelmes, de élvezetes sport. A második napunk, jól emlékszem, nagyon kielégítő volt. Szép tisztáson telepedtünk le estefelé s körülültük a tüzet. Szivaroztunk, beszélgettünk, s hallgattuk az éjszaka ezer hangját, amivel teli vannak a forró égöv rengetegei.

Egy idő mulva Da Ferrera felállott s elment. Egy szót sem szólt, hova. Sokáig figyeltem volt, mikor ott ült velem szemben a tűz másik oldalán. Nem tehetek róla, de aznap este a szokottnál jobban lekötött az egyénisége s a külseje. Sohasem felejttem el, hogy hogy ült ott a tűz sötét fényében. Hullámos fekete haja rendetlenül omlott a homlokára, nagy szemeiben sötét tűz lobogott. Lováglóruhában volt. Fekete kabátja éles ellentétben volt halvány, bronzszínű arczához. Csodálkozni fognak, hogy olyan apró részletekre is kiterjedt a figyelmem, de emlékszem, hogy az övében egy hosszú kés volt s az óralánczán különös négyszögletes türkízkő lógott, melyen arannyal vésett címere volt.

Mintha álomból ébredne, emelte fel a fejét Lady Alford. Mintha egy elmosódott fogalom most öltene határozott alakot, úgy nézett Halworthra. Hiába! Az arczát sohasem látta s a hangja olyan ismerős volt. S a mellén elrejtve, a szivverésével egyformán hullámzott a különös függő.

De senki sem gondolt rá, valóban, kevesen is látták. Azonban mindenki a Halworth elbeszélésének a hatására alatt volt. Fogva tartott mindenkit s nem tudta volna megmondani senki sem, miért. Talán az az alig hallható,

de állandóan fel-feltörő hang, mintha valami izenetet, valami mondanivalót az elbeszélés leple alatt akarna közölni.

Elhallgatott, hogy az odatartott tából vegyen. Aztán folytatta:

— Körülbelül egy negyedóráig ültünk a tűz körül Da Ferrera távozása után, mikor különös nyugtalanság vett rajtam erőt. Aggódtam miatta. Felállottam s a belső énemmel folytatott vitatkozás után arra mentem, amerre ő röviddel azelőtt. Amint megszoktam a mind sötétebbé váló szürkületet, megláttam Da Ferrerát. A tűz védelmező fénykörén kívül, arczát karjára rejtve, feküdt a földön. Megzavarodva állottam meg. Szégyeltem magam, hogy valami olyat láttam, ami bizonyára nem volt nekem szánva. Ugy éreztem, mintha szentségtörően behatoltam volna egy nagy-nagy bánat titkos, rejtett szentélyébe. S mégis, olyan nagy volt az a delejes erő, amely a Da Ferrera lelkét s az enyémet összefűzte, hogy csak megerőltetéssel tudtam magam rászánni, hogy visszamenjek a tűzhöz.

Röviddel azután iszonyu ordítás, vadállati hang törte meg a csendet. Rémülten ugrottunk fel.

— Nagy Isten!

— Da Ferrera! — hangzott összevisszaságban. — Mikor kiértünk a tűz által bevilágított körből, iszonyu, vérfagyasztó látvány tárult elénk. Először csak a földön hempergő sötét tömeg körvonalait láttuk, csak mikor hozzászókkott szemünk a mind sűrűbb félhomályhoz, értettük meg egész valójában azt, amit láttunk. Da Ferrera egy hatalmas jaguár halálos ölelésében küzdött. A bestia a balvállát tépte s így használhatatlanná tette a balkezét. A jobbja az óriási állat terhe alatt oldalához volt szorítva. Lehetetlen volt segitenünk rajta. Abban a mind sötétebbé váló alkonyatban esztelen merészség lett volna lövésre csak gondolni is. Annyival is inkább, hogy Da Ferrera emberfeletti küzdelmében többször került a bestia fölé, s egy másodpercig sem volt kiszámítható a helyzet. Most is hideget érzek a hátamon, mikor arra a küzdelemre gondolok, melylyel Da Ferrera a jobbkarját akarta kiszabadítani. A szemei majdnem olyan vadul lángoltak, mint a jaguáré, fehér fogai fénylettek felhuzott ajkai alatt, s az arczán egy kis sebből patakzott a vér. Minden karcusága ellenére olyan erősnek kellett lennie, mint egy leopárdnak, különben nem tarthatta volna magát abban a rettenetes küzdelemben annyi ideig; — mi szemlélők azt hittük, egy örökkévalóságig. Végre a macska ügyességével mégis sikerült kiszabadítania jobbkarját. A következő pillanatban már lehullott róla a vadállat, torkában Da Ferrera hosszú késével. Én voltam legelőször ott. Da Ferrera mozdulatlanul feküdt. Leültem, térdemre vettem a fejét s a szivét kerestem. Élt, de eszméletlen volt a fájdalomtól. Azalatt sem tért magához, amíg letéptük róla a ruhát, s én valamiképpen igyekeztem megmosni s bekötni a rettenetes sebeit. Egyikünk sem értett hozzá, s félek, nagyon ügyetlenül csináltam. A tűzhöz vittük, s összegyűjtve mindenünket, amivel fekhelyét kényelmessé tehattük, elhatároztuk, hogy kétóránként virrasztunk mellette. Én akartam első lenni. Elmentem a kabátomért, s mire visszatértem, Da Ferrera még nem tért magához, sőt már jelentkezett a láz is. Társaink egy ideig ott ültek; aztán az izgalmas nap után holtfáradtan beburkolóztak a pokróczaikba s elaludtak.

Alig volt több hat óránál, de a trópusi éj hamar leszáll, s nagy, kelkes csillagok gyultak ki a bársonyos égen, mintha millió remegő mécses világítana szegény barátom fölött.

(Vége következik.)

Saison.

A kis stréber.

(Régi stilusu szinmű néhány jelenetben.)

I. JELENET.

Személyek: APPONYI gróf (körülbelül 60 éves, csinos, pisze; magántudós, zenekonzervatóriumot végzett. Foglalkozására szólólista a tisztelt Házban); a REKTOR; a DÉKÁN; a PEDELLUS, TANÁRI KAR, NÉP, KATONÁK, CSELÉDEK...

APPONYI (monolog): Ördög és pokol! (Ijedten keresztet vet.) Ah! Kalksburgi szent atyám, bocsássátok meg bűneimet! (Elmélázva.) Voltam már miniszter is, voltam vezérszónok, fővezérszónok, fővezérfőszónok, és ime, tétlenségre vagyok kárhozthatva!... De sarkal az ambíció tovább, tovább!... (Tükörbe néz.) Hangomat hallotta már a nemzet apraja-nagyja... de csak az apraja és nagyja. A középnagyja még nem hallotta... Az egyetemi ifjuság! Ah! Ők még nem hallották gyönyörű szép hangomat!... És ime!... Tanárjelölt vagyok, én, aki még csak tanárjelölt sem voltam. (Mosolyog a finom disztinkción.)

(Csengetnek.)

APPONYI: Ah! (Kezét szívéhez szorítja.) Jönnék!
(Belép a tanári kar, nép, katonák, cselédek.)

REKTOR (szónokol): Kegyelmes uram! Szivem egy nagyszerű érzésben dobog meg, amikor a budapesti egyetem tudós tanárai nevében felajánlom önnek a közjogi tanszéket. Méltóbb férfit exczellenciádnál nem tudok elképzelni azon a tanszéken. Ön, akinek a kisujjában van a közjog, melyet kegyes politikai állásfoglalása szerint úgy tudott kommentálni, ahogyan csak akarta, legjobban fogja érezni hivatottságát a tanári pályára. Kérjük exczellenciádat, jöjjön hozzánk, legyen a mi kollégánk, tisztelje meg a tanári kart, melynek tudása méltó az önéhez...

APPONYI (félre): Ez frocзли akar lenni?

REKTOR (folytatja): ... foglalja el a közjogi tanszéket. Nagyon jó, kellemes szer az és nem kell hozzá egyéb, csak ülep, ami kegyelmességednek bőven van; ez szent meggyőződésünk! Az ifjuság lázasán várja már nagyméltóságodat, szent esküvel fogadván, hogy minden közjogi tudását csakis abból a forrásból meritendi, mely exczellenciád ajkáról oly érczes baritonban fakad. Ehhez a kérésemhez az egész jogi kar hozzájárul. Jer hát jogi karunkba, mely tárva fogad téged, exminiszter és czellenciás uram!

DÉKÁN: Igen, jer karunkba! Jogi karunkba!

CSELÉDEK ÉS KATONÁK (letérdelnek): Jer! Jer! Te szép szakál, te szőkeszakál!...

PEDELLUS (félre): Ein schöner Mann!

APPONYI: Kedves barátaim! Jól mondta a rektor ur ömértósága, hogy a közjog a kisujjamban van. Már gyermekkoromban abból szoptam volna a közjogot, ha nem lett volna az a rossz tulajdonságom, hogy a

hüvelykujjamat szopjam. De ha közjogi tudásom nem is felel meg teljesen annak, amit a tanszék követel, de ezzel szemben igaza van a rektor ur ömértóságának, hogy a székbe való ülés legfontosabb kellékével rendelkezem, amelyből az egyetemi ifjuság gazdag tudást merithet. Élvégre ezen kívül még mi szükséges a közjoghoz? Hanganyag. (Köhint.) A jó Isten pedig megáldott engem hanganyagiakban. Ezért is hát azzal fejezem be beszédemet, hogy éljen a jó Isten.

TANÁRI KAR: Éljen!...

PEDELLUS: Gute Stimme!

APPONYI (kedélyesen): Most pedig, kedves kollégáim, egy bizalmas kérdést. Mi lesz az én teendőm?

REKTOR: Aláírja az indexeket a szemeszter előtt.

DÉKÁN: És a szemeszter végén?

REKTOR: Felveszi a tandíjat.

DÉKÁN: És a vizsgadíjat.

REKTOR: Szónoklatokat tart.

APPONYI: Hisz ez könnyű! Már is tanárnak érzem magam. Nagyon, nagyon örülök. (Lelkesedésében beleveti magát a jogi karba.)

II. JELENET.

Személyek: APPONYI ALBERT (csinos pisze; körülbelül 65 éves ifju, volt szépművészeti miniszter); AZ OPERA IGAZGATÓJA.

APPONYI: Kedves igazgató ur, miután voltam politikus, miniszter, közjogász, népszónok, pályáztam a Nobel-díjra, szeretnék még operaénekes is lenni.

IGAZGATÓ: Kegyelmességed mindig nagy bariton hírében állott; hallom, hogy Amerikát középfekvésben végigénekelte.

APPONYI: Sajnos, ott csak mint diszdoktor és ex-miniszter utaztam, énekesi címem nem volt. Ezért kívánnék tagja lenni az Operaháznak.

IGAZGATÓ: Ismeri a kottát?

APPONYI: Nem.

IGAZGATÓ: Akárcsak én. És tud valami hangszert?

APPONYI: Amerikában a nagydobot ütöttem. De mikor a közjog tanára lettem, a nagydob visszaütött és egészen nevétséges figura lettem.

IGAZGATÓ: Akárcsak én. Pedig nem is voltam a közjog tanára. Szép hosszú lába van kegyelmességednek...

APPONYI: Mért mondja?

IGAZGATÓ: A balletben is tudnám alkalmazni.

APPONYI: Lássá, erre nem is gondoltam. Kitünő ötlet. Gyönyörű multam után igazán nagyszerű jövő kecsegtet. Boldoggá tett, direktor ur. (Karjába omlik.)

III. JELENET.

(Szimbolisztikus.)

Személyek: A FEKETE ANGYAL, A VÖRÖS SZELLEM és APPONYI.

A FEKETE ANGYAL: Megérkezése alkalmából üdvözlöm önt. Hithü katolikus volt a halandók világában, ezért most a mennyországba jutott.

APPONYI: Ez magától értetődik. Mutassa meg nekem, szentséged, a boldogság utját.

A FEKETE ANGYAL: A mennyben mindenki azzal foglalkozik, amivel a halandók világában töltötte idejét.

APPONYI: Voltam miniszter... *(Az angyal fejét rázza.)* Minisztráns... *(Az angyal csendesen mosolyog.)* Voltam a közjog tanára...

A FEKETE ANGYAL: Scho' gut!

APPONYI: Voltam szónok...

A FEKETE ANGYAL: Elég!... *(Telefonoz.)* Halló! küldjék el hozzám a mennyország főszabóját... *(Leteszi a kagylót.)*

APPONYI *(jélre)*: Most felöltöztetnek nagyszerű ruhákba...

A FEKETE ANGYAL: Nem, uram, egészen más miatt hívattam a szabót.

APPONYI: Érdekes, én félrebeszéltem és ön meghallotta...

(Belép a vörös szellem.)

A FEKETE ANGYAL: Kedves Tiller ur, vigye le a köpönyegosztályba ezt az urat...

APPONYI: A köpönyegosztályba?

A FEKETE ANGYAL: Igen, azokat fogja forgatni reggeltől estig.

A VÖRÖS SZELLEM: Menjünk, menjünk...

Maximus.

INNEN-ONNAN.

2 Márkus József. Elment utoljára, a tavasz elé, San Remóba, egy kicsit megpihenni. És visszajött a tavasszal, utoljára, immár megpihenni végleg, Budapestre. A lelke mindig San Remo és Budapest között kalandozott, szerette meg nem nyugodott szerelemmel mind a kettőt, a napsütéses, tengerillatos Dél és a kulisszaszagú, dohányfüstös Budapestet. Amikor utoljára láttuk, nincs még néhány napja, kemény lépésekkel, szúrós tekintettel ment végig az Otthon terméin, az arca sápadt volt és irigykedő, lenéző pillantást vetett néhány ficzánkoló, egészséges fiatal felé. Ezt a pillantást először láttuk tőle, úgy látszik, jelentett valamit. És utána elutazott San Remóba. Mikor a születése dátumát olvastuk, közelebb hajoltunk a papíroshoz. Ötvenhétéves volt. A legközelebbi emberei is azt vitatták, ez lehetetlen. A temperamentuma, a tüze megtévesztett mindenkit, egy kicsit saját magát is. Párbajai voltak, kalandjai, elsárgult primadonnákról tudott még gáláns históriákat, a külsejében is a régimódi chevalier, aki Boccaccio, Brantome és Balzac furcsa történetei hangján próbált régebben, amikor még hallgatták, meséket mondani. És hogy Balzacot említettük, őt sem az ötvenezer csésze kávé ölte meg, hanem, amint Taine írta róla, ötvenezer csésze kávé tartotta életben. A vérmeárcséklete, a folytonos túlfűtöttsége a legjámborabb manővereknél is harci kedvbe hozta, talált mindig szélalmot, amely ellen nekivágtathatott. Megcsinálta a Magyar Szinpadi Szerzők Egyesületét és ott, ahol nincs öt magyar szerző, talált tagnak vagy ötszázat. Voltak sikerei és ő hitt bennük most is. Igazi szerelme az operett volt. És voltak forradalmi tervei, merész koncepciói, fellángolásai és kétségei a librettó terén. Egy finále, — senki sem érezhette, mint ő, ennek a fontosságát. Offenbach, Audran, Lecocque és Planquette! És Konti! Beet-

hovent és Wagnert másoknak hagyta, de Lehárt, Fallt és a többi is. Hogy sehol sem hagy tátongó irt maga után és hogy mégis igaz megilletődéssel gondolunk rá sokáig: ez az utolsó koszoru, amit megértő szeretettel teszünk le igazi barátjaitól körülállott koporsójára.

* * *

> A boys-brigade. Nem tudom, hogy csakugyan a honvédminiszter gondolata-e, de inkább valami kapaszkodó tanfőru ötletének gondolnám azt, hogy most már nálunk is be akarják hozni a boys-brigade intézményét. Azt az intézményt, hogy most már nálunk is az iskolagyerekek is, meg az inasok is kezdjenek katonai gyakorlatokat, valóságos fegyverrel: igazi bakamódra. Dicsérik még felvilágosodott fők is ezt az intézményt és emlegetve az előnyeit, elmondják, hogy főképpen azért okos dolog, mert benne rejlik a néphadsereg csirája és így az állandó hadsereg pusztulása. Pedig éppen ellenkezően gondolom a dolgot, ez az intézmény nemcsak hogy nem hasznos, hanem egyenesen káros volna. Nem csupán azért, mert már igen komoly pedagógusok és igen felvilágosodott emberek is kezdik megsokallani az angol mintára tulhajtott ugynevezett »testi nevelést«, kezdik belátni az embersport barbár vonásait és kultúraellenes voltát, hanem egyéb okokból is. Iszonyúan és naivan téved az, aki azt hiszi, hogy a katonaság csupán csak fegyverforgatásból áll, nem pedig egyuttal és legfőképpen testületi szellemből is. Mi jámbor civilek ebben a huszadik század kezdetén már alig hiszünk, de például a »Danzers Armeezeitung« vajmi nagyon jól tudja és eszerint intézi a mondanivalóit is. Ami pedig a katonai szolgálat megkönnyebbitését, esetleg megkurtitását, sőt még esetlegébb magát a néphadsereget illeti? Ugyan, ugyan. Hogyan is mondja a Gasparonében a podeszta? »Ami egyszer ellopódik, az soha többet vissza nem adódik.« A boys-brigade nem azt jelentené, hogy megszületik a néphadsereg, hanem azt, hogy a katonakötelezettség együtt kezdődik meg már az iskolakötelezettséggel. És hogy a jövőben már nemcsak a cipészlegény, hanem a suszterinas is azt kiabálná: »hopp császáré!« Nem nekünk lenne több erőnk, hanem a császárnak lenne több katonája. És nem puska való a gyermek kezébe, hanem még a gyerek-szobából is ki kellene pusztítani még az ólomkatonákat is.

* * *

= A halhatalan szerelem. A cipruslombok halk, bővös sátorát újra megbolygatja a hirnck viharja; egy koporsóvankosra lecsüggedt galambfehér fej, egy ezüstrózsás szemfedőbe burkolt matróna-ravatal fölött himnuszt rivalog megint a szenzáció kürtje: Petőfi szerelmese meghalt! Megint temetnek egy szivdámát a költői mámor játékkártyái közül, a rágyogó galériából, amely szinte már kifogyhatatlannak tetszik. Mostanában csaknem minden esztendőre jutott egy parentálni való Petőfi-eszmény. Egy-egy aranyos öreg anyóka, aki sok-sok esztendő előtt himés párta alatt rózsálló arczzal, bársonyvállban, selyemrokkolyában ringadozó karcu derékkal járta a körmagyart a megyebálon, vagy a szüreti torban. A viruló, büszke kisasszony a halvány, félszeg kis poétára tán akkor egy meleg pillantást se prédált, a szépbauszurfiak, lángszemű legények, tánczos gavallérok mulattatása sokkal inkább kellett, a sápadt ábrándozónak legfeljebb a »Poesie-Buch«-ját tette elébe, amibe aztán beleíródtak az »F. L. kisasszony emlékkönyvébe« és »E. R. kisasszony emlékkönyvébe« és sok más mindenféle kezdetű kisasszonynak emlékkönyvébe adreszált örökszép sorok. A kisasszonyok akkor tán megmosolyogták, tán kedvesebb is volt nekik valamelyik parlagi gavallér nefelejcse emlékkverse a könyv másik lapján. Csak azután — ó, azután, amikor multak az évek és jöttek a ránczok, szállingóztak a téli dérpíhek a sötétlő hajra, amikor a sok Sári néni

előbe tündérmese gyanánt rajzott minden képe annak az időnek, amelyben őt még: Sáríkámnak, hugonnak neveztek — akkor kincs lett a régi, elfakult írás, a néhány betű, a kurta sorokból föllángzó fiatal mámor, aklor életeseemény lett a régen elfutott óra, a röpke álom, amelyben egy kopottcsizmás, kőborló lantos forró rimeket jegyzett a gógös urikissasszony albumába, a legdrágább kincs lett belőle, amit aranyból, örömmel, meleg levesnél és puha ágynál is féltőbben őriz a vénség, — egy fénylő sugára az elmúlt ifjúságnak! És ha majd Petőfi megöszült szerelmei lassan-lassan mind aludni mennek, megint csak lesznek öreg anyókák, akiknek ravatala fölött el lehet mondani: «ennek az anyját szerette Petőfi egykor» — és talán valahia még az unokák is ennek a régi-régi szerelemnek az árnyékában térnek az örök álomra haza. Nemzedékekre fénylik ez a hatalmas, gyönyörű szerelmi mágiya, ez a felséges tüze annak a szívnek, annak az embernek, akihez foghatóan szeretni talán senki sem tudott, — annak az embernek, akit életében soha egyetlen asszony igazán nem szeretett...

* * *

♂ **Az otthonfelejtett revolver.** Szeretjük azokat, akik akkor is tréfálódznak, amikor bucsuznak az élettől. Szeretjük a vidámságot, hálások vagyunk minden jó vicczért s ezért örökké lekötözötteknek érezzük magunkat Ugron Zoltán iránt. Igazán kár lett volna a képviselőért. Akiben annyira a humor, mint amennyit ő juttatott nekünk huszonnégy óra alatt, az pótolhatatlan veszteséget jelentett volna az országnak. Oly kevés a jó humoristánk, hogy meg kell becsülni azokat, akik meg tudnak kacagtatni. Ugron Zoltán öngyilkosságra készült, de mielőtt meghalt volna, fellármázta az egész országot. Mindenkit értesített szándékáról, akiről feltételezte, hogy megmentésére fog sietni. Ötezernégyszázhuszonkilenc értesítő levelet és táviratot írt s amikor így egy valóságos védőgárdával vette magát körül, elindult szállodai lakásáról, hogy végzetes tettét végrehajtsa. De a védőgárda nem jelentkezett pontosan. Ó, a védőgárdától a képviselő ma már halott lehetne. Azonban a képviselő óvatos. A védőgárda szervezésén kívül gondolt ő még más óvintézkedésre is. És amikor hosszas várás és kőborlás után senkisémet jelentkezett, aki megmentse, eszébe jutott, hogy még nincs minden elveszve, mert utolsó szalmaszálnak otthonfelejtette a revolverét. És Ugron Zoltán e felfedezés után visszament szállodájába, amivel sikerült még egy órai időt nyernie. De erre az időre már együtt volt a védőgárda és Ugron Zoltán visszaadódott az életnek. Eddig a mese, melyet stílszerűen így fejezhetünk be: Ha meg nem halt, százhusz évig fog még élni.

* * *

> **Szohner Antal.** A külseje olyan volt, mint amilyennek a valóban előkelő és nagyragu magyar tisztviselőt elképzeled. Szép őszes kőrszakála ölelte mindig jókedvű, mindig derült és üdén, fiatalosan piros arcját. A szeme pedig elfelejtetetlen, annyira, szinte gyermeken jó; szelid és átlátszóan őszinte. És valóban, abban a szemben ott lakott a Szohner Antal egész lelke, amelyhez hasonló jó lelket keveset szül ez a keserű kor. Épp úgy, mint ahogy a szeme elárulta, szinte gyermeken jó és szeretni való ember volt az életben, míg bent a hivatalában egyike a legkitünőbb tisztviselőknak. De nemcsak a jósága, hanem az életben tanusított egyéb tulajdonságai is elárulták a lelkének ezt az őszinte, fiatal, soha meg nem öregedő mivoltát. Ez az őszszakú, mindig válogatott eleganciával öltözködött, nagyon disztingvált ur a lelke szerint bohém volt és azért mindig is az írók, újságírók és művészek társaságában érezte magát csak igazán otthon. Sőt nemcsak platónikusán szerette az irodalmat, hanem maga is foglalkozott vele, finoman czizellált novellákat írt és olyan szindarabot, amely tökéletesen felette áll a literary gentlemankedés

nívójának. Az elmúlt hét két emberkaszázó ünnepnapja azután elvitte őt is közülünk. Uram Isten, milyen két nap is volt ez! Amikor a szokatlanul hosszú pauza után a kezdedbe vetted az újságot, elállta a hátadat a hideg dermedés és szivedet a melanchólia. Mintha a kidobott és fogcsikorgatva odább álló tél még egy utolsó aratást akart volna, a hasabok mindenütt szomorú hírekkel, gyászos jelentésekkel voltak tele. Közöttük volt a Szohner Antal halálának a híre is. És igazi gyászt, őszinte meghatottságot keltett, mert újból el kell mondani, hogy ez a keserű kor kevés olyan jó embert szült, mint amilyen istenáldottan jólelkű ember volt Szohner Antal.

* * *

♀ **Rogstad Anna.** Az első asszonyképviselő; Ibsen pedig nyugodtan pihenhet sírjában; Nóra diadalmaskodott a maga daczosan érzett női egyéniségében, most már akár soha haza ne menjen az urához és a gyermekeihez. A tipust ösmerjük mi is; jönnek ide mifelénk északról és meetingekbe gyűjtik össze a mi asszonyainkat is, akik áhitattal néznek fel rájuk, de isten-uccse nem értik meg őket. Őszbevegyült szőke nagyanyóhajzat, szemüveg, lapos mell, széles csipő és lány beszéd, mely az előkészültség folyékonyágával szakad ajkukról. A kisasszony — mert Rogstad Anna nem igyekezett sorsát hozzákötöni a férfihoz — az elmúlt pénteken ült először Bratlié képviselő úr helyébe a storthingban; telt ház volt, zsufolt karzatok és főképp sok hölgy. Egyelőre még csak a közbámulat kellemes érzése fogta el, de kétségtelen, hogy már előre készült a szűzbeszédre, melyben a nők jogainak komoly kérdését fogja tudományos alápossággal tárgyalni és egyuttal a maga nagyszerűségére fog gondolni azzal a kéjes érzéssel, melyet a hiúság adományoz az arrivénak. Asszonyi hiúság!... Vajjon a kedves öreg nőben mennyire fojtotta el ezt az örök asszonysajátosságot a férfias szereplés? Azt hiszem, semennyire. Kopaszfedelű, rideg jogi és közjogi könyveket fog olvasni, hogy kompilációs szűzbeszédét megtarthassa, de ott lesz a szívében a mosolyos nőiesség, melyet nem öl ki abból semmiféle feminizmus és férfihoz méltó siker: a hiúság. A mi parlamentünkben még nincs szükség rájuk; nálunk elég férfi képviseli a nagy ülésteremben a hiúságot.

SZINHÁZ.

Parasztok.

(A Magyar Színház bemutatója.)

Az új irodalom parasztjaiban van valami, amit csak a kor determinált és tett szükségessé. Ezek a parasztok durvák, káromkodósak, érdesek, feketék. Közel állanak a természet kutfejéhez, de néha isteni magasságokba emelkednek és egy darab rágyogó nap, gyilkos erő, tobzódó tulság a lelkük. Hisztériás parasztasszonyokkal, neuraszténias parasztférfiakkal találkozunk. Nekem úgy tetszik, hogy az új írók látásának ez az egyoldalúsága, hogy itten is vannak betegek és férges indulatok, hogy a pirosposzsgás arcok meg a dalás mellék alatt is lakoznak sunyi vágyak, mindez csak reakció egy adomairodalommal szemben, amely egy hazug parasztmennyországot festett a »nép egyszerű gyermekei«-ről. Azelőtt azt kerestük, miben különböznek tőlünk. Cirkuszi és idilli volt a paraszt. Ma a hasonlóságokat keressük köztük és közöttünk. A modern parasztot önzőnek, kapzsiának, neuraszténiasnak látjuk. Az új írók érdeme a forradalmárok érdeme. Észrevették a másik fél gyöngéségét s a maguk erősségét hangsúlyozták. Lehet, hogy valaki megsokalja a sok vért, nyálat, sarat, amivel

telítve vannak a modern parasztirodalom könyvei. Megérttem az illetőt s tiz év múlva talán igaza is lesz. Mert ez a realizmus a leginkább veszendő. Zola és Schönher, az osztrák parasztirodalom pedzette ezt és Tolsztoj, aki a felülmúlhatatlan Sötétség országában hülye, rosszillatu, vaksi parasztokat szerepeltet, többek közt egy árnyékszékisztitőt is. Ezt a literatúrát egy előző irodalom (a cikornyás és romantikus parasztirodalom) befolyásolta. Nálunk a kezdés koszoruja feltétlenül Móricz Zsigmondé. Csakhogy ő tul ezeken a muló külsőségeken, amelyek csak nekünk ujak s nekünk, ma élőknek, értékek, mást is ad, amely mindig uj marad és mindig érték. Vajjon kapunk-e ilyen értékeket Bartha Lajostól?

Mást kapunk. Egy lapban olvastam a szerző nyilatkozatát a saját darabjáról. »...ván egy pont, itt fölszakad az a szüntelen csend, amelybe a tömegek temetkeznek;...« »...jól vagy rosszul végződik, vagy ha nem is végződik, valahol megint vissza kell takarni a takarót, mert ezek a dolgok az örökkévalóságig folytatódnak...« Ez a magyarázata, vagy inkább a mentegetőzése. Mert ő is érezheti, hogy a cselekménye vékonypénzü. Szerencsésen tuestünk a realizmus bárányhimlőjén — végleg — és nincs okunk visszasóhajtani. Neki is több lebeghetett a szeme előtt, mint egy olcsó olajnyomat »a nép életéből«, vagy egy hü fotográfia, amelyet gondosan kopiroz modelljeiről, a drávaközi parasztokról. Nem olajnyomatot és fotográfiát és nem hü interieurrajzot akarunk, de perspektívát. Hauptmann a parasztdarabjaiban mind a kettőt csodálatos tökéletességgel adja. Bartha Lajos mondanivalóját csak találgatom most is. Miért mindez? Azt mondja, hogy az élet (a parasztélet) ilyen. Megy, bandukol az ember és egyszerre elesik. Látok parasztokat, akik mind a tiz körmükkel eszeveszettek karmolják és szoritják a földet, amely nélkül nincs élet és nincs halál, s egy küzdelmet látok, amelyben egy derék parasztleánynek elpörköldök a házassága, a vagyona, a becsülete, az egész élete. Ezt akarná mondani, Bartha Lajos? A dráma kissé zsufolt szimbólumokkal, szegényesen és döcögősen kezdődik. (Később halottak csontjairól beszélnek. Egy temetés jön. »Varju az ott?« — kérdi egyik. »Sas is lehet« — felelik rá.) Időközönként meglep egy-egy motívummal. De éppen a motívációja gyenge. Sokszor nem értjük, miért történik ez vagy az. A paraszthósa a föld mártirja. Minden baja abból származik, hogy sem a nagyapja, sem az apósa nem adja ki a jussát s szolgálként kell élnie. Ezért hagyja ott a feleségét. Ezért lesz csábító, korcsmai vérekedő és gyilkos. Egészen váratlanul. Egy pünkösd vasárnapján az apósa beborozik s mikor teregeti a bankóit, reáveti magát és egy parázs dulakodásban megfojtja. Miért éppen őt? Kicsit szédül a fejem. Miért éppen most? Előbb talán több oka lett volna. Mindenesetre a nagyapja köszívűbb hozzá, mint az apósa. Lazák a motívumok. A drámairó azonban azt veti ellenem, hogy ez az élet rendje, a parasztélet rendetlen rendje. Nincs logika a parasztoiban, még az életükben sincs. Láthatatlan erők rabjai, vad pondrók, vakondokok, akik turják a földet s nem hallják a fönti élet érthetetlen moráját. Igaza van? Igaza lehet mint filozófnak, de a művész éppen rendteremtő. Ezek a parasztoik csakugyan tévelyegnek és bódorognak, de a szerző is tévelyeg. Ő se látja világosan a dráma sorsát. Vagy éppen sorstragédiát irt? Hagyjuk ki, uraim, számításainkból a sorsot. Ő rossz társszerző.

Mi marad meg tehát, ha ezen a szítán áthajttuk a darabot? A szerző erőteljes hangja. Egészségesen és egészen lát. A háromórás előadáson gyakran ráztuk a fejünket, de sohase boszankodtunk és nem unatkoztunk, egyáltalán. Hallottunk szavakat, mondatokat, amelyeket magunkban halkan megéljeneztünk, s láttunk olyan jeleneteket a harmadik és negyedik felvonásban, amelyeket csak író írhatott, egy erjedő drámairó, aki ezzel a drámával bejelentette igényét minden nagyra, előkelőre és ujra. Van érzéke a

miliórajzhoz. (Boros polgárok érzelgnek: »Jó magyar ember vagy...« »Elhulltak a szép magyar daliák...« »Hajh, a magyarság árulói...« Ahogy vidéken szokás.) Van humora. Van lírája is. Ezenkívül — *last not least* — pompásan tud (beszél és beszéltet) magyarul. Magyarul gondolkodik. Példázó, virágos, akkurátus beszédeket hallunk. Vajda László rendezésének, Vágó, Nagy Teréz, Papp, Dobi, Tóth Irma, Forrai Rózi játékanak is tapsolni kell. Ugy érzem, hogy komoly szeretettel kell fogadnunk Bartha Lajost. Ebben a hibás darabban lehetőségek szunnyadnak. A kritika rostáján sok ocu maradt, de átperegnek rajta remények, valóságok, letagadhatatlan értékek is, amelyek ugy pengenek és zengenek, mint az igazgyöngyök.

K. D.

Vizkereszt, vagy amit akartok. (Nemzeti Színház.)
A szezon végén, annyi kelletlen szerep után, végre a jtalomjátékára került Hevesi Sándornak egy esze-szive szerinti szerep is: egy Shakespeare-vigjáték. A mi eddigi Shakespearejeinknek két ellenállhatatlan vicze volt eddig. Az egyik: Shakespeare mint ifjusági előadás. A másik: Shakespeare mint fordítás. Érdemes volna néhány humoros sorra mind a kettő. De az egyikről lassanként lekésünk: Shakespeare bevonul a felnöttek közé, divat lesz, sőt üzlet. A Reinhardt lélegzetmegállító mutatványai könyörtelen pusztítást vittek véghez a régi »von der Schmiere« előadásokon. A Nemzeti Színházat is renoválják és a régi repertoár-szlopokat lassanként átcserelik. Shakespearenek éppen ez a darabja, mondják, fénye volt a régi műsornak. A mostani mindenképpen nyereség, noha néhány nagyszerű névre visszagondolva, ugy érezzük: ma több az intelligencia, de kevesebb a talentum. Ebben az előadásban persze Hevesi Sándor uralkodott, aki egyébként is a fejlődő és lassanként egészen átalakuló színház kristályosodó pontja. Shakespearebe bele kell markolni: erős, markáns kéz kell hozzá, a kaczagtatás, sőt röhögtetés céljára a klasszikus műveltséggel kevésre megyünk. A legfőbb érdeme ennek az előadásnak, hogy mulatságos, a szónak abban az értelmében, ahogy Shakespeare mulatni akarunk. Tagadhatatlanul: egy kis belső jóakarattal és egy kis büszkeséggel, néhol, néhány czirkuszi clown-jelenet után, azt a megnyugtatót hiva segítségül, hogy hiába, ez stílus, és hogy a viccz Shakespearenél is viccz, a szójáték csak szójáték és nem okvetlen lélekelemző világbölcsesség, amely után öt percz gondolkodásidőt kell kérnünk. És ha leirom, hogy néhány Shakespeare-jelenétnél mertem ugy mulatni, mint egy czirkuszi clown tréfáján: ezt éppen Hevesi Sándor fogja bóknak venni, akinek ez a nyilvánvaló szándéka jónéhány színészének szegénységén törött meg. Ha lehetséges rendezést és előadást külön választani, — mint ahogy miért ne volna lehetséges — az előadás mélyen alatta maradt a rendezésnek. Ugy látom, Hevesi Sándor bizik néhány színészében és nem ejti el egykönnyen őket. Mi nem volnánk ilyen optimisták. Néhol ugy hatott a darab, mint a »beszélő fej« produkciója, ahol a háttérből egy eszes, okos ember igazgatja a viaszidegeket és mondja el a mondanivalókat. Persze, ha minden színész Gabányi vagy Rózsahegyi volna! Paulay Erzsí szépsége, Aczél Ilona méltósága, Ligeti Juliska (hiába!) dévajtsága is gyönyörűen simulat Hevesi Sándor elgondolásaihoz. De a többi — orrontjuk a hibát — csak a fordítás-hoz volt méltó.

(Czk.)

A millió. (Vigszínház.) Budapestben rászoktunk arra, hogy a francia bohózatról csak mint nyári műfajról beszéljünk. Pedig titokban bevallhatjuk, hogy a komoly téli műfajoknál rendesen unatkozunk és sohasem telik olyan kedvünk a színházban, mintha két szerző áll a színlapon, fordította Molnár Ferencz és odakünn a köruton már ki-

nyiltak a konflisok. És sohasem szabad elfelejteni, hogy ez a nyári bohózat — most például a *Millió* — odakünn Párisban komoly téli darabnak számít, csikorgó hidegben adják és a revük tudományosan foglalkoznak vele. És istenem, milyen tökéletes, milyen nagyszerű vivmánya a technikának egy ilyen francia darab, mely két óra alatt éppen úgy ad fogalmat a mai Párisról és furcsaságairól, mint ahogy Beaumarchais idején minden darabba bele-szorult az akkori divat: egy kis forradalom. A *Millió* például nemcsak apacvicceket hoz magával ide, hanem eltorzulva meglátszik benne Lépine profilja is, a francia főváros rendőrruralma. Ezelőtt százharmincz évvel egy párisi bohózat a királyt csufolta ki, ma a rendőrfőnököt bántják és a rendőrfőnök van olyan csapás ott a Szajna mentén, mint akármelyik felség. És lehetne még más kultúr-történelmet is szerézni a Vigszínház ujdonságában, ha az ember nem szégyelné magát, hogy elmulasztja a legjobb alkalmat a nevetésre. Ha Kazinczy élne, — és milyen örömmel élne — minden ilyen francia bohózatnak tapsolna, az irodalom szempontjából is. Mert humort, ötleteket és groteszk szentimentalizmust árasztanak Magyarországra ezek a párisi bohózatok. És nem lehet üdvösebb importcikket elképzelni, mint a francziát. Nyári irodalom? Próbáljunk nyáron iskolába járni.

Sz. L.

IRODALOM.

Molnár Géza.

Egy német professzor alapos tudása egyesült benne egy francia művész lendületével. Ez tette lehetővé, hogy elvégezze azt a sok és sokféle munkát, amelynek teljesítésére küldetett. Néptanítója, egyetemi tanára, grammatikusa, filológusa, metafizikusa volt a zenének egyszerre és egyidőben. Déleőtt Bakfarkus Pannoniussal ismertette meg a zeneakadémiai növendékeket, középkori hangjegyeket fejtett meg és ókori melódiákat hívott életre, este, a tizenkilencedik század komponistáinak intenzivebb élvezéséhez segítette hozzá az ifju Magyarországot, amely türelmetlenül várta az egyetem kupolacsarnokában, közben arra is maradt ideje, hogy az elegáns causeur finom szellemességével egy fiatal operettprimadonnát mutasson be a magyar irodalomnak: Fedák Sárít, és új magyar lírikusok vonagló szívét bonczolja éles dialektikájával. Elragadó merészséggel megállapítja törvényszerűségeit a magyar muzsikának, amely nincs; új értékeket állít föl és régi értékeket rombol, csatariadót fuj és zenészgenerációkat nevel és mindezt művészettel. Jó időben érkezett. Kevéssel az új magyar zene ifju mestereinek jövedele és a magyar zene kultuszának hirtelen felledülése előtt, szinte küldetésszerűen, hogy előkészítse a füleket új igék befogadására, megtanítsa az embereket a magyar zenére és arra: hogyan kell muzsikáról írni és, ez a legfontosabb, hogyan kell muzsikát hallgatni. Régi dolog, hogy a muzsikát legkevésbé a muzsikások értik. Technikai problémák sorát jelenti számukra a zene és nem ismerik föl a nagy összefüggéseket. A művészi forradalmak leghevesebb ellenzéke belőlük került ki; ők még akkor is gunyos mosolylyal játszsák az új zenét, amikor a közönség már megtapsolta. A muzsikásoknak elsősorban tanította Molnár Géza a muzsika élvezését. Megtalálta a zenének a dolgokkal való mélyebb kapcsolatát, meglátta, hogy a muzsika mögött szükségképpen nem egy mechanizmus, hanem egy ember áll, és hogy a zenében nem a technikai problémák sikeres megoldása az érték és az élvezet, hanem az élmény, amelyből lett, az ember, ki belőle megszólal, az örökkévalóság egy pillanata, amelyet fogva tart,

az emberpszeche magva, amelyet kifejez. Látta a dolgok kettős arczát, érintette a felszint és leszállt a mélybe, beszivta a virág illatát és sikerrel kereste gyökerét. A muzsika és a világ egységét és sokszerűségét és minden vonatkozásait, viszonyát fedte föl, — Magyarországon csupa új dolgot. Bevezetett a zenetudományba és kereste a fajiság és a diszponanciák filozófiáját, új utak felkeresésére buzdított, új célokat és irányokat jelölt ki és maga is a keresők közé állott. Mindenekfelett és végeredményben pedig elmélyítette a muzsika élvezését. Ez életének tette. Munka, amelyre szükség volt, amelyben nem voltak elődei, hivatás, amelynek teljesítésében ma is a legelső. Látnivaló, hogy ezt a munkát: — megalapozni a magyar zene tudományát; népszerűvé tenni a zenetudományt, más szóval: a közönség zenei élvezetét értelmi momentumokkal átszóni, érzelmi élvezetből értelmi élvezetté fokozni — ezt a munkát csak olyan tudós végezhetette el, aki művész. Molnár Gézában megvan a művész lehetősége (a kritikus szükséges és elegendő föltétele ez), de egyénisége megnyilatkoztatására nem azt a formát választotta, hogy zenét ír, hanem hogy zenéről ír és az a művészi potencia, amely megvan benne, nem muzsikát alkotott, hanem egy új hangot teremtett meg a magyar kritikában. Függetlenül minden tradíciótól és ballaszttól, engedte hatni magára a zenét és eredményeiről: megismeréseiről, újraértékeléseiről stb. számot adott írásművészetével. Benne a muzsika irodalomná transzformálódott. Új és merész színekben tündökölnek ezek a beszámolók, pompás veretű szavakban, ötletekben, fordulatokban dusak és mégis ragyogóan világosak, egységesek, gerinczesek, koncentráltak, poétai lendület és retorikus erő van bennök. Impresszionista a karakterük. A muzsikások eleinte bizalmatlanul viselkedtek irántuk, de belátták, hogy vérré vált a kultura és tudattá a tudás abban, kiből ez impressziók kiváltódtak. Impresszionizmus, amely gyökerét az alapos, pozitív tudásban rejti. E gyökerek jelenlétét és erősségét Molnár Géza könyvei igazolják, így legújabb műve is,* amelynek megjelenése eseménye a magyar irodalomnak és e sorok áproposja. Kritikái, melyekről előbb beszéltünk, »A Hét«-ben jelentek meg és dokumumentumai az új magyar írásművészetnek, aminthogy Molnár Géza az új magyar zenekulturának irodalmi reprezentálója.

Fodor Gyula.

Uránia. A tudomány és műveltség terjesztésére, népszerűsítésére vállalkozott tizenegy évvel ezelőtt az Uránia-Egyesület s ma, tizenegyedik közgyűlésének jelentéséből nyugodtan megállapíthatjuk, hogy célját akkora sikerrel szolgálja, ami szinte páratlan a kulturhistóriában. Száraz számadatai csak annyit mondanak, hogy az egyesület az elmúlt évben 6102 előadást tartott, a felolvasásokból 147.900 füzetet osztott ki, 47 munkásgimnáziumának előadásait 183.708 ember hallgatta. Meglepő számok, melyek mindennél tisztábban jelzik a kultura haladásának útjait. S ha elgondoljuk, hogy az egyesület épp ama néprétegeket hódítja meg a tudománynak és műveltségnek, amely rétegek elfoglaltságuk folytán a legnehezebben kaphatók arra, hogy gyötrő napi munkájuk elvégzése után a tudomány csarnokait felkeressék, alig találunk szavakat az eredmények méltatására, melyeket az egyesület Molnár Viktor államtitkár vezetése mellett eddig elért. Az egyesületnek eredményekben gazdag multja jogossá teszi a feltevést, hogy az eszmék, melyeknek Molnár Viktor megnyitóbeszédében kifejezést adott, lassan-lassan megvalósulnak. Ezt a megnyitóbeszédet a magyar kultura kátéjának mondhatjuk, mert felöleli ama tennivalókat, melyek a nemzeti nagyság megalapozásához és kiépítéséhez szükségesek. Az egyesület

* Általános zenetörténet. I. kötet. A legrégebb időktől 1600-ig. Rozsnyay Károly kiadása. Ára 4 K 50 f.

nagyszerű multja és Molnár Viktor céltudatos munkája garantálja, hogy Molnár Viktor sokat valósít meg mind-abból, amit jövő boldogulásunk elemi feltételeinek mond.

Oberammergau. Hat könyvet irt. eddig *Hómónai* Albert és az egyetlen *Gyűs és Tudó* kivételével valamennyi munkája egymásnak ellentmondó táborokra osztotta a közönséget. Új könyve, az *Oberammergau* kívülől majdnem megtéveszti az embert. Első, felületes átolvasásra egy színes fantáziájú, sziporkázó szellemű hitetlen író tűnik az ember elé, akinek nincsen barátja, aki nem jár kávéházba és ezért leir minden csinosabb tücsköt, aranyosabb bogarát, ami csak eszébe jut, amit, ha kávéházba járna, ott mondana el az asztal körülülő ismerős ismeretleneknek. Az is látszik, hogy míg jobbkezevel szellemesen ír, komédiázik, csufolódik, baljával fájó, talán vérző szívét fogja és csak azért nem jár a kávéházba, mert fél, hogy megkérdezik tőle, miért tartja a balkezét olyan furcsán. félszegen a szíve fölött? De ha az ember komolyan elolvassa a könyvet és szeretettel lefejtja a legváratlanabb irányokból cikázó szellemességeknek finom, simulékony, de mégis szemrontó kérgét: egy ragyogó, ezüstvértetű, gyermeklelkű férfit lát meg, aki könyves szemmel, de összeszorított ajákkal áll a Krisztus keresztjének tövében és szilaj hárfapengéttel hirdeti: Barabásnak megkegyelmeztetek, de azért mi mégis meg fogjuk váltani az emberiséget. Igaz, hogy néha megfellelkezik annak a helynek a méltóságáról, ahol áll és hárfájának boldogabbik végével a hitetlenek közé csap némes haragjában és nem gondol arra, hogy a tömegben, a római katonák, meg a zsidó bírakon kívül mások, szenvedők, hívők is vannak, akiknek kétszeresen fáj az ő ütte. Ez a könyv nemcsak lélekben, hanem formájában is szép. Hívőnek is, hitetlennek is sok újságot mond, nagyon érdemes elolvasni. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy benne van ebben a könyvben a ki nyilatkoztatás, vagy hogy egyáltalában vallom, aláírom a *Hómónai* igazait. Nem. Csak elismerem, hogy az *Oberammergau* egy egységes és harmónikus lírai lélek egyéni és értékes dokumentuma, mely a maga közvetlenségével és érzelmi gazdagságával magásra emelkedik az átlagos jó könyvek sorából. A. S.

KÖZGAZDASÁG.

A Trieszti Általános Biztosító Társulat (Assicurazioni Generali) f. évi március hó 18-án tartott 79-ik közgyűlésén terjesztette be az 1910. évi mérleget. Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1910. december 31-én érvényben volt életbiztosítási tőkeösszegek 1.106.056.556 K és 66 fillért tettek ki és az év folyamán bevett díjak 48.345.893 K és 37 fillérre rugtak. Az életbiztosítási osztály díjtartaléka 23.140.354 K 72 fillérrel 327.285.232 K 15 fillérre emelkedett. Az életbiztosítottak osztalékalapja 6.348.761 K 59 fillért tesz ki. A tüzbiztosítási ágban, beleértve a tükörtűvegbiztosítást, a díjbevétel 17.126.548.785 K biztosítási összeg után 29.243.814 K 26 fillér volt, miből 10.304.691 K 19 fillér viszontbiztosításra fordított, úgy hogy a tiszta díjbevétel 18.939.123 K 07 fillérre rugott és ez összegből 13.669.865 K 05 fillér mint díjtartalék minden tehértől menten a jövő évre vitetett át. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege 137.113.154 K 31 fillér. A betörésbiztosítási ágban a díjbevétel 1.331.117 K 55 fillérre rugott, miből levonván a viszontbiztosítást, a tiszta díjbevétel 713.530 K 19 fillért tett ki. A szállítmánybiztosítási ágban a díjbevétel kitett 4.562.716 K 13 fillért, mely a viszontbiztosítások levonása után 2.124.936 K 18 fillérre rugott. Károkért a társaság 1910-ben 40.729.844 K 11 fillért és alapítása óta 1.018.074.811 K 43 fillért fizetett ki. E kártérítési összegből hazánkra 201.616.256 K 21 fillér esik. A nyereségtartalékok közül, melyek összesen 26.304.585 K 84 fillérre rugnak, különösen kiemelőndők: az alapszabályszerinti nyereségtartalék, mely 6.300.000 K-t tesz ki, az értékpapírok árfolyam-ingadozására alakított tartalék, mely az ideai átutalással együtt 17.977.207 K 12 fillérre rug, továbbá felemlítendő a 100.000 K-ra rugó kétes követelések tartaléka és az ingatlan tartalék, mely az ideai átutalással 1.867.378 K 72 fillért tesz ki. Részvényenként 700 arany frank osztalék kerül kifizetésre. A társaság

összes tartalékjai és alapjai, melyek elsőrangú értékekben vannak elhelyezve, az ideai átutalások folytán 366.829.741 K 68 fillérrel 392.746.965 K 47 fillérre emelkedtek, melyek következőképpen vannak elhelyezve: 1. Ingatlanok és jelzálogkövetelések 84.633.138 K 94 fillér. 2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök 32.702.122 K 48 fillér. 3. Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök 4.350.786 K 18 fillér. 4. Értékpapírok 255.330.660 K 59 fillér. 5. Követelések államoknál és tartományoknál 9.318.772 K 15 fillér. 6. Tárczaváltók 601.700 K 78 fillér. 7. Készpénz és az intézet követelése a hitelezők követeléseinek levonásával 5.809.784 K 35 fillér. Összesen 392.746.965 K 47 fillér. Ezen értékekből 80 millió K magyar értékekre esik. Ezen alkalommal arra utalunk, hogy az Assicurazioni Generali legújabb leányintézete, a »Minerva« általános biztosító részvénytársaság Budapesten a kezességi és óvadék-, valamint az eltulajdonítás, lopás, hűtlen kezelés és sikkasztás elleni biztosítást, nemkülönben a versenylóvak, teliverek és más értékesebb tényezőállatok biztosítását vezette be mint új ágazatokat hazánkban.

A »Foncière« Pesti Biztosító Intézet f. é. április 8-án fogja az évi rendes közgyűlését megtartani. A zárszámadosokból, melyeket ez az intézet az 1910. évre vonatkozólag nyilvánosságra hozott, a következő lényegesebb számadatokat veszzük át: A múlt évi díj- és illetékbevételek a törlések levonása után az elemi- és balesetágazatokban 15.956.127.28 K-át és az életbiztosítási ágazatban 5.222.020.78 K-át, összesen tehát 21.178.148.06 K-át tett ki, míg a későbbi években esedékes tűz- és balesetágazatbeli díjkötelezvények és díjváltók összege 37.095.052.63 K-ra rugott. Az életbiztosítási állomány az elmúlt üzleti évben 117.793.078 K tőkét és 54.965 K járadékot tett ki. A díj-, kár- és nyereségtartalékalapok, valamint a díj-áthozatok 34.966.273.14 K-át tesznek ki. Az intézet összes tartalékai a nyereségtartalék ezidei javadalmozása után 3.329.632.07 K-val szaporodtak. Az intézet tőkét a képviselőségeknél lévő készpénzállomány, a folyószámlakövetelések és a viszontbiztosítóknál, a képviselőségeknél és feleknél külvölő egyenlegek bevonása nélkül a következőképpen vannak elhelyezve: Pénztári készpénzállomány az intézet központi székhelyén 211.805.79 K. Hitelintézeteknél és takarékpénztáraknál lévő követelésekben 4.635.116.98 K. Az intézet budapesti, bécsi és prágai tehermentes házaiban 3.301.000 K. Allampapírokban, vasuti részvényekben és elsőbbségi kötvényekben, valamint óvadékképes záloglevelekben 20.829.612.77 K. Tárczabeli váltókban 279.276.68 K. Jelzálogkölcsonben 14.697.58 K. Az intézet életbiztosítási kötvényeire adott kölcsönökben 4.128.170 K. Az 1910. évre kimutatott 410.301.54 K nyereségből részvényenként 16 K (8%) osztalék kifizetésre fog indítványba hozatni.

A Magyar-Francia Biztosító Részvénytársaság az évi rendes közgyűlését március 24-én ormódi Ormody Vilmos főrendiházi tag elnöklésével 15. részvényes jelenlétben tartotta meg, amelyen az 1910. üzletévre vonatkozó igazgatósági jelentést, zárszámát és mérleget előterjesztették. A zárszámadosban kimutatott 333.399 K nyereség hovatfordítására az igazgatóság a felügyelő bizottsággal egyetemben javasolja, hogy abból a részvénytőkének megfelelő 7½% osztalék fejében 187.500 K-t fizessenek ki és az alapszabályszerű levonások után fennmaradó 55.881 K-ból a tisztviselők és szolgák nyugdíjalapja javára 20.000 K-t, a társasági tartalékoké további növelésére pedig 35.881 K-t fordítsanak. E javaslatokat a közgyűlés egyhanguan elfogadta, az igazgatóság indítványára egyúttal elhatározta, hogy minden 1890. évi augusztus 1-én kibocsátott részvény után a 21. számú szelvény átvétele ellenében járó 15 K osztalékot március 27-től kezdve a társaság főpénztáránál kifizetik. Az alapszabályszerűleg megjelölt választások alkalmával az igazgatóság elnökévé: *Ormody Vilmost*; igazgatósági tagokká: *Balaban Adolft, Hevesy Lajost, Fuchs Lajost, Szende Károlyt* és *Thieme Károlyt*; felügyelőbizottsági tagokká: dr. *Dalmohy Bélát, Gyöngyössy Jánost, Kónyi Manó, Lónyay Gézá* és dr. *Ullmann Pált* választották meg.

A Magyar Kereskedelmi Hitelbank r.-t. elhatározta, hogy eddigi 5 milliós alaptőkéjét 8 millió koronára emeli. Az új részvények kibocsátása árfolyama 210 korona és 3 korona alapszabályszerű illetékben állapított meg. Az elővételi jog gyakorlása és az első 25%-os befizetés f. é. április 1-től április 10-ig a bank pénztáránál eszközleendő. A tőkeemelés az eddigi bejelentések alapján teljesen biztosítva van.

A Magyar Pénzüntézetek Földhitel- és Ingatlan Bankja r.-t. igazgatósága dr. *Paupera Ferenczet*, a Magyar Jelzáloghitelbank igazgatóhelyettesét választotta meg vezérigazgatónak. Az új vezérigazgató már eddig is intézte a vidéki intézetekkel kapcsolatos parcellázási ügyleteket, úgy hogy az ott szerzett tapasztalatait módjában lesz az új alapítás fejlesztése körül is értékesíthetni.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.